ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠΤΑ 75

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β΄ — ΦΥΛΛΟ 3 (15) — ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1921

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ: Πεζὰ τραγούδια. (*Πῶς θὰ γίνῃ; — Στοὺς γιούς μου — Μόνοι*).
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ: Σεληνιασμός.
ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Σεβνιᾶς.
ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΒΕΑΚΗΣ: Σκλάβα.
ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ: «Διάλογοι».
ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Οἱ καταχτημένες.
Γ. Α. ΡΟΗΣ: Στὴν κρήνη.
Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ: Σκλάβος.
FRANCESCO PETRARCA: Στὸ θάνατο τῆς Κυρίας Λάουρας.
VITTORIO ALFIERI: Στὴ ζωή μου.
FRIEDRICH HŒLDERLIN: Τὸ ἄσμα τοῦ Ὑπερίονος.
AUGUST von PLATEN: Τριστᾶνος.
ANTHERO DE QUENTAL: Τὸ παλάτι τῆς Εὐτυχίας — Ἐπίσκεψη — Νιβίνα Κομέντια — Θάνατος-Ἀγάπη — Ἡ ἰδέα.
JEAN MORÉAS: Ἀπὸ τὶς «Funerailles».
ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ: Πρόλογος στὴν «Ἀγριόπαπια».
ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ: Ἡ ἀπόφαση.
ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ: Πορτογάλλοι ποιητές.
Λ. Π.: Ἡ Σκέψη κ' οἱ σημερινὲς ροπὲς τῆς Τέχνης.
Ι. Μ. Η.: Ἡ λύση τοῦ Γέλου· Ἀγρά.

Θέατρο — Γράμματα — Ἑλληνικὴ Φιλολογία.

Κάθε σχετικὸ μὲ τὴ Σύνταξη καὶ τὴ Διαχείριση τῆς «Μούσας» στέλνεται: 6 β΄ ὁδὸς Δραγατσανίου

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ — ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ
ΠΟΙΗΣΗ — ΔΙΗΓΗΜΑ — ΚΡΙΤΙΚΗ — ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ — ΘΕΑΤΡΟ — ΜΟΥΣΙΚΗ

ΧΡΟΝΙΑ Β΄ — ΦΥΛΛΟ 3 (15) — ΑΘΗΝΑ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1921

ΠΕΖΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Α΄.

ΠΩΣ ΘΑ ΓΙΝΗ;

Πῶς θὰ γίνῃ; Γλήγορα, ἢ θὰ βαστάξῃ ὧρες; Ἴσως μέρες; Ἴσως μῆνες; Ἴσως ἕνα δυὸ χρόνια; Θὰ εἶναι ἀρρώστια ἢ θὰ μοῦ κατεβῇ κόλπος; Στὴ θάλασσα θὰ τύχῃ μαθὲς ἢ στὴ στεριά; Ἢ στὸν ἀέρα; Σὲ σιδερόδρομο ἢ σ' ἀεροπλάνο; Ἀπὸ κανένα φόνο ἢ ἀπὸ κανένα ξαφνικό; Θὰ εἶναι πλάϊ μου ἡ γλυκειά μου ἡ γυναικούλα; Τί θὰ συλλογιστῶ τὴ στερνή, τὴ στερνή μου τὴ στιγμή; Τὴ Μυρριάνα, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἰδέα; Τὴ Γαλλία μου; Ἢ τίποτα; Καὶ ποιὸς θὰ μπορέσῃ νὰ τὸ πῇ τί συλλογίστηκα;

Δὲν τὸ κατέχω. Ἕνα εἶναι σίγουρο, πῶς θὰ γίνῃ. Κι ἀφτὸ ἴσια ἴσια εἶναι ἀναπαφτικό.

Κεριακή, Ἀβγούστου 28, 1921.

ΣΤΟΥΣ ΓΙΟΥΣ ΜΟΥ

Δὲν ξαίρω, δὲν καταλαβαίνω, δὲν μπορεῖ ὁ νούς μου νὰ τὸ πάρῃ, τί μοῦ γίνεται. Ὀργῶ. Μήπως ἔτσι δὲν τὸ λέγανε οἱ προγόνοι; Τὸ αἷμα μου βράζει, τὰ μεδούλλια μου εἶναι ὅλα χυμός. Θέλω, θέλω νὰ γεννοβολήσω. Εἶμαι γεμάτος ἔργα, ἔργα μὲ πνίγουνε πλημμύρα.

Μὰ ποῦ, ποῦ νὰ προφτάσω; Τὰ ἔργα πολλά, τὰ χρόνια λίγα. Ὁ παλιός μας ὁ γνώριμος ὁ Κὺρ Χάρος μοῦ στήνει καρτέρι. Τί νὰ κάμω;

Τί νὰ κάμω; Τὰ ἔργα ποὺ ὁ ἴδιος δὲ θὰ μπορέσω νὰ καταφέρω, φτάνει νὰ τοὺς τὰραδιάσω καὶ θὰ τὰ καταφέρουνε οἱ γιοί μου.

⁂

Νά σας τα λοιπὸν ἕνα ἕνα, πιὰ μᾶς χρειάζουνται, ποιὰ μὲ τὰ φτερά τους χαδέβουνε τὰ ὄνειρά μου.

Μιὰ γραμματικὴ γιγαντένια. Μὲ γράμματα ψιλά, τὰ ἱστορικὰ τοῦ κάθε τύπου· μὲ χοντρὰ χοντρὰ ὁ κανόνας, ποὺ ἕνας θὰ εἶναι πάντα.

Ἕνα θεόρατο Λεξικό, μ' ὅλα τὰ κείμενα τοῦ μεσαίωνα, μ' ὅλες τὶς ντοπιολαλιές, μὲ μιὰ κοινή. Ἕνας τρίδιπλος Λιττρές.

Μιὰ ἱστορία τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμη ὅπου, κατεβαίνοντας ποιὸς οἶδε ἀπὸ ποῦ, διαλέξανε οἱ Ἕλληνες στὴν Ἐδρώπη τὸν τόπο τὸν πιὸ φτωχό, τὸν πιὸ ἀχάριστο, ἐπειδὴ κ' εἴτανε ὡραιότερος ἀπ' ὅλους. Τοὺς τράβηξε ἡ θάλασσα, τοὺς τραβήξανε τἄπειρα τὰ νησιὰ τὰ θεόμορφα, ποὺ τοὺς ἄρεζε νὰ παίζουνε, ὅπως καὶ σήμερα περνῶντας ἀπὸ τὸ ἕνα στἄλλο τὸ νησάκι.

Ὁ κόσμος τῆς φαντασίας νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τοὺς ἀπεριόριστους οὐρανούς του. Ἔχει ὁ κόσμος ἀφτὸς δυὸ μορφές. Ὁ μῦθος πότε ἀνεβαίνει στὴ σκηνή, καὶ τότες γίνεται θέατρο· πότε κατασταλάζει σὲ βιβλίο καὶ τότες γίνεται ρομάντζο.

Τὸ θέατρο! Τὸ ρομάντζο! Τί δύναμη! Τί μπόρα! Τί δημιουργία! Τὴν πλάση ὁλάκερη μπορεῖς νὰ βάλῃς σ' ἕνα δήγημά σου. Στοχάσου πρόσωπα ποὺ νὰ εἶναι τὰ κύματα, ποὺ νὰ εἶναι τὰ δέντρα, ποὺ νὰ εἶναι οἱ ἀέρες καὶ ποὺ νὰ εἶναι οἱ ἄβρες τῆς ἀπεραντωσιᾶς.

Στοχάσου μιὰ πλοκὴ ἐσώψυχη, λιγόλαη καὶ ἁπαλή. Στοχάσου πάλε ἄλλη μιὰ ἐξωτερική, πολίπληθη, πολικίνητη. Πετάξου τώρα ὄξω ἀπὸ τὸν πλανήτη μας σὲ κανέναν πλανήτη ξένο, ποὺ μὲ τὴ δύναμη τοῦ νοῦ σου, μὲ τὴν ἐπιστήμη βοηθό, νὰ βρῇς τοὺς ἰδιαίτερους ἐκεῖ ἀπάνω τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς καὶ σ' ἀφτοὺς ἀπάνω τὸ δρᾶμα σου νὰ ρεγουλάρῃς.

⁂

Ἀχ! τζόγια μου, φαντάσου πιὰ καὶ τὸ ἔργο τὸ καλήτερο, τὸ πιὸ παινεμένο, τὸ πιὸ ζηλεμένο, ἕνα βιβλίο, νά, ποὺ τὸ πάνεις κι ἀδύνατο νὰ τἀφήσῃς, ἕνα βιβλίο σκέττο, δίχως φιλοσοφίες, δίχως σοφίες, μόνο μὲ μιὰ πλοκὴ ποὺ σὲ δαιμονίζει, ποὺ σὲ ξετρελαίνει.

Κι ἀπὸ μέσα του, κι ἀπὸ παντού, κι ἀπὸ κάθε ἀράδα, κι ἀπὸ κάθε λέξη, νἀποφαίνεται, νἀποφέγγῃ ὁ ποιητής, καὶ νὰ μὴν τονὲ βλέπῃς πουθενά.

⁂

Μὲ τὴν ποίηση μαζί, ἀπ' ὅλα τὰ γραφτά σου, ἡ Ἀγάπη νὰ βγαίνῃ ὁδηγήτρα, προχωρώντας μὲ τὸ γιγαντένιο της τὸ Μαγνήτη στὸ χέρι. Ἀφτὴ συντραβᾷ ὅλα τὰ πάντα ποὺ συστέκουνε χάρη σ' ἀφτή. Νόμος φυσικός, νόμος ἠθικὸς εἶναι ἀφτὴ καὶ πάλε.

Ἄλλος νόμος στὰ γραφτά σου, τὸ Φῶς. Ὅ τι ἔρεβνα κι ἂν καταπιαστῇς, ἔρεβνα ἐπιστημονική, ἔρεβνα φιλολογική, ἔρεβνα καλλιτεχνική, ἔρεβνα κριτική, ποὺ εἶναι ἡ

κριτική, σὰν τὴν ψυχολογήσης, δέφτερη δημιουργία, σὲ ὅλα σου, σὲ ὅλα σας, παιδιά, τὸ Φῶς, τὸ φῶς, τὸ Φῶς νὰ δεσπόζῃ, τὸ Φῶς τὸ ἑλληνικό, τὸ Φῶς τοῦ ἀρχαίου, τὸ Φῶς τοῦ σημερινοῦ τούρανοῦ τῆς Ἑλλάδας. Ὄξω τὸ σκότος τὸ νέμτσικο κι ὄξω τὸ σκότος τὸ δανέζικο, ποὺ νὰ πάῃ καλιά του.

*

Στοὺς γιούς μου τἀφίνω νὰ τὰ κάμουνε ὅσα εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουνε. Κ' εἶμαι ἥσυχος πὼς θὰ γίνουνε ὅλα.

*

—«Τί κάθεσαι καὶ μᾶς λές, λωλέ, στραβὲ πατέρα ; Οἱ γιοί σου πέσανε στὸν ἅγιο τὸν πόλεμο τῆς Γαλλίας. Γιοὺς πιὰ δὲν ἔχεις. Τί κουβέντα ἔρχεσαι καὶ μᾶς πιάνεις γιὰ τοὺς γιούς σου ; Μήπως μὲ τὸν πόνο σοῦ σαλέψανε τὰ μυαλά ;»

— «Τὰ μυαλά μου δὲ σαλέψανε. Λωλὸς δὲν εἶμαι μήτε στραβός. Εἶμαι πάντα πατέρας. Μόνο ποὺ ὁ πόνος μὲ ἄλλαξε· μεταμορφίστηκε ὁ πόνος μου καὶ μεταμόρφισε τὴν ψυχή μου. Ὁ πόνος μου ἔγινε πατριωτισμός, ὁ πόνος μου ἔγινε λαχτάρα, ἐνέργεια ἔγινε ὁ πόνος μου, ἔγινε ἀκαταδάμαστη δράση, ἔγινε ἀγάπη, ἀγάπη ποὺ ξεχειλίζει τὰ ὅρια τῆς ζωῆς μου, ἡ ἀγάπη μου συνενώνει τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ Γαλλία—καὶ γιοί μου εἶστε σεῖς τὰ ἑλληνόπαιδα τὰ μελλοντικὰ ποὺ θὰ μᾶς δημιουργήσετε τὴν Ἑλλάδα.»

Παρασκεβή, 2 τοῦ Σετέβρη, 1921.

ΜΟΝΟΙ

Εἶχα μείνει μόνος στὴν κάμαρα μαζί σου.

Εἴσουνα πλαγιασμένη ὁλόλεφκη στόλόλεφκό σου τὸ κιβούρι, ποὺ τὸ εἴχανε παντοῦ μεριὰ μὲ ὁλόλεφκο ἀτλάζι στολισμένο ἀπὸ μέσα.

Ποτέ μου ὀμορφότερη δὲ σὲ εἶδα.

Τὸ χαμόγελό σου τὸ ἁπαλό, ἀκόμη καὶ στὸν ὕπνο σου τὸν αἰώνιο, ἔλεγε τοὺς πόνους σου, ἔλεγε τὴν ἀγάπη σου.

Ἔσκυψα καὶ σοῦ χάδεψα τὸ μέτωπό σου καὶ στἀφτάκια σου ἀχ ! ψιθύρισα δυὸ λόγια, δυὸ λόγια μονάχα ποὺ ὅσο ζοῦσες δὲν τὰ εἶχα στοχαστῆ καὶ τὄνιωσα τότες ἀχ ! πὼς ποτέ μου δὲ σοῦ εἶχα ξαστερώσει τὴν καρδιά μου τόσο τρανά.

Παρασκεβή, 2 τοῦ Σετέβρη, 1921.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΣΕΛΗΝΙΑΣΜΟΣ

Α'.

Ὁ πατέρας του εἶταν ἀπὸ τοὺς γραμματισμένους τοῦ καιροῦ του στὴν πατρίδα του—μιὰ πολίχνη στὰ κατάγιαλα τῆς Προποντίδας.—Ἀφτὸς εἶταν τὸ πρῶτο παιδὶ τοῦ πατέρα του. Ἀχιλλέα τὸν ἔβγαλε ὁ νουνός του.

Μεγάλο πόθο εἶχε ὁ πατέρας του νὰ κάνει παιδὶ ἀρσενικὸ καὶ νὰ τοῦ μάθει ἀμέσως τὰ γράμματα ποὺ ἤξαιρε ἐκεῖνος· τὰ Ἑλληνικὰ τὰ γράμματα· τὰ βαθιὰ Ἑλληνικὰ «*Πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡγεμών*...», κτλ.

Φαίνεται πὼς μόλις ἄρχισε νὰ ψελλίζει τὸ παιδί, τὄβαλε μπρὸς ὁ γονιός του στὰ γράμματα, γιατὶ δὲ θυμᾶται πότε ἔμαθε τὰ ψηφιὰ τῆς ἀλφαβήτας. Ἔτσι σὰ νὰ γεννήθηκε, νὰ ποῦμε, γραμματισμένο.

Κἐπειδὴς ὁ ἴδιος ἔμαθε τὴν ἀνάγνωση — καθὼς ἔλεγε— στἀναλογεῖο τῆς Ἐκκλησιᾶς, παράδωσε καὶ τὸ παιδί του στὸν ψάλτη γιὰ νὰ μάθει τὴν ἀνάγνωση.

Κάθε Κυριακὴ σηκωνότανε ἀπὸ τὴν ἀβγὴ καὶ σήκωνε καὶ τὸ κακόμοιρο τὸ μικρό. Χειμώνας καιρὸς τὸ παιδὶ τουρτούριζε κιἀφτὸς τὄβαζε νὰ πλύνει τὸ κεφάλι του μὲ κρῦο νερὸ—ψυχρολουσία σοῦ λέει ὁ ἄλλος. Ὁ ψάλτης τὄβαζε καὶ διάβαζε ὅτι εἶταν ἔφκολο γιὰ τὴν ἡλικία του. Δὲν εἶχε κλείσει ἀκόμα τὰ ἑφτά.

Πολλὲς φορὲς τοῦ παιδιοῦ τοῦ ἐρχότανε λιγούρα ἐνῶ διάβαζε, κιτρίνιζε καὶ κρῦος ἵδρος ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μετωπάκι του. Ἀναγκαζότανε νὰ καθίσει. Ὁ πατέρας, ποὺ στεκότανε πάντα σἔνα στασίδι δίπλα στὸν ψάλτη τὄπαιρνε τότε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸ πήγαινε σπίτι, ἐνῶ ἔτρεμε σὰν τὸ πουλάκι στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ πατέρα του.

Πλάγιαζε ἄρρωστο ὥς τὴν ἄλλη μέρα· μὰ τὴν ἐρχόμενη Κυριακὴ ὁ πατέρας τὸ σήκωνε πάλι ἀπὸ τὴν ἀβγὴ καὶ τὸ πήγαινε στὴν Ἐκκλησιά.

Δὲν τἄφινε ποτὲ νὰ παίξει μἄλλα παιδιά, γιὰ νὰ μὴ γίνει *ἀνήθικος* ὁ γιός του.

— Ἢ ἄνθρωτος νὰ γίνεις ἢ νὰ σὲ θάψω ! τοῦλεγε μὲ στόμφο. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ πατέρας κάλλιο θἄδινε τὴ δική του τὴ ζωή, παρὰ νὰ δεῖ τὸ θάνατο τοῦ παιδιοῦ του· εἴτε θὰ γινότανε ἄνθρωπος στὸν καιρό του, εἴτε ὄχι. Μὰ ἡ ἀναθροφὴ τῆς ἐποχῆς, ἀφτὸ ἀπαιτοῦσε νὰ λέει, γιατὶ κἐκεινοῦ ἔτσι τοῦλεγε ὁ μακαρίτης ὁ μπαμπάς του. Τώρα ἂν ἀφτὸς ἀπὸ τοῦτο ἔγινε ἄνθρωπος, ἢ κιἂν ἔγινε κἂν ἄνθρωπος, δὲν τὸ ψιλοξέτασε ποτέ.

Τὸ παιδὶ τὸ πρῶτο μέρος τῆς φράσης δὲν τὸ καταλάβαινε καθόλου, τὸ δέφτερο ὅμως «νὰ σὲ θάψω» τοῦκανε φριχτὴ ἐντύπωση. Ὅταν πήγαινε μὲ τὸν ψάλτη καὶ μὲ τὸν πατέρα του στὶς κηδεῖες, ἔβλεπε πὼς θάφτανε τοὺς ἀνθρώπους καὶ φοβότανε μήπως καμιὰ μέρα ἄξαφνα τὸν πάρει ὁ πατέρας του ἔτσι στὰ καλὰ καθούμενα καὶ τόνε θάψει κι ἀφτὸν τὰ ἴδια.

Σπίτι εἴχανε μιὰν ξαδέρφη τους γιὰ παρακόρη. Τὴ νύχτα κοιμότανε μἀφτὴν καὶ μὲ τὰ δυὸ μικρότερά του τἀδερφάκια. Ἡ παρακόρη τοὺς διηγότανε ὅλο ἱστορίες γιὰ φαντάσματα καὶ γιὰ βρυκολάκους. Ἀφτουνοῦ σηκώνουνταν οἱ τρίχες του ἀπὸ τὸν τρόμο του. Μολατάφτα πολὺ ἐπιθυμία εἶχε νἀκούει τέτοιες ἱστορίες.

Μιὰ φορὰ ξημέρωνε Χριστούγεννα. Δὲν κοιμότανε ἴσως, μὰ καὶ ξυπνητὸς πάλι δὲν εἴτανε. Ἔνιωθε τὰ πόδια του

ἀπὸ τὰ μηριὰ καὶ κάτου πὼς εἴτανε κούτσουρα ἀπὸ συκαμινιὲς μὲ τοὺς ρόζους τους καὶ μὲ τὰ ξεράδια τους, νὰ τὰ κουνήσει δὲν μποροῦσε.

Ὁ ἵδρος ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μέτωπό του καὶ νἀπλώσει τὸ χέρι του νὰ τόνε σκουπίσει δὲν εἶχε κουράγιο.

Ἔλεγε νὰ σηκωθεῖ κιὄλο τὸ ἀνέβαλε. Εἶχε τὴ συναίστηση πὼς σὲ λίγο θὰ χτυπήσουν οἱ καμπάνες γιὰ τὸν ὄρθρο καὶ περίμενε μὲ λαχτάρα νἀκούσει τὸν ἦχό τους, μὰ ὁ ποθητὸς ἦχος δὲν ἔλεγε νἀκουστεῖ. Οἱ καμπάνες ἀργούσανε νὰ χτυπήσουν κιἀφτὸς γάνιαζε. Ἡ παρακόρη στὸ πλάγι του ροχάλιζε καὶ τὸ ρουχαλιτό της τοῦ φαινότανε σὰ ρυάσιμο λιονταριοῦ, ὅπως τὸ εἶχε ἀκούσει μιὰ φορὰ σἔνα ἱπποδρόμιο ποὺ εἶχε ἔρθει στὸν τόπο τους καὶ τὸν εἶχε πάει ὁ πατέρας του.

Ὧρες βάσταξε ἀφτὴ ἡ ἀγωνία.

Λαχτάρησε ἀπὸ χαρά, ὅταν ἄκουσε τὸν πρῶτο χτῦπο τῆς πρώτης καμπάνας. Τινάχτηκε καὶ κάθισε μέσ' στὸ στρῶμα του.

Ὁ πατέρας ἐδὰ εἶχε σηκωθεῖ· εἴτανε μέσ' στὸ νιφτήρα καὶ νιβότανε· εἴταν ὅλο κέφι καὶ σφύριζε τὸ «Χριστὸς γεννᾶται». Οἱ καμπάνες τώρα ὅλες μαζὶ βαρούσανε χαρμόσυνα.

Τὸ παιδὶ σκέφτηκε πὼς ὁ πατέρας του τώρα θὰ τὄπαιρνε στὴν Ἐκκλησιά· κἐφριξε, Εἶπε νὰ ξαναπλαγιάσει, ἀλλὰ φοβήθηκε μὴν ξυλιάσουν ξανὰ τὰ πόδια του. Δὲν εἶχε ξεδιαλυμένα τὰ καθέκαστα τῆς ἀγωνίας του ὅλη τὴ νύχτα, μὰ τοῦ εἶχε μείνει μιὰ φριχτὴ ἐντύπωση κἔτρεμε βάζοντας μὲ τὸ νοῦ του πὼς μποροῦσε νὰ ξαναπέσει πάλι σὲ κείνη τὴν ἀγωνία τὴν ἀφάνταστη, καὶ δὲν τὸ κούνησε. Τἀδέρφια του τὰ μικρότερα κοιμούντανε δίπλα του κἡ παρακόρη ροχάλιζε ἀκόμα.

Ἡ μητέρα του πλάγιαζε στἡ διπλανὴ τὴν κάμαρη. Ὡστόσο ὁ ἵδρος του κρύωσε καὶστάνθηκε ρῖγος στὸ κορμάκι του, ὥστε θέλοντας καὶ μὴ ἀναγκάστηκε νὰ ξαναπλαγιάσει καὶ νὰ κουκουλωθεῖ μὲ τὸ πάπλωμα.

Τότε ἄρχισε νἀναθυμᾶται τὸ βάσανο ποὺ τραβοῦσε στὴν Ἐκκλησιὰ προπάντων τὶς νύχτες ποὺ τὸν ἔπαιρνε ὁ πατέρας του στὸ ἀναλογεῖο. Μάλιστα τὴ μεγάλη Πέμτη στὰ δώδεκα βαγγέλια ποὺ δὲν εἶχε τελειωμὸ ἡ ἀκολουθία καὶ ποὺ ἐκείνη τὴ βραδιὰ φέρνανε εἰδῶν εἰδῶν ἀρρώστους στὴν ἐκκλησιὰ καὶ πλαγιάζανε σειρὰ στὸ σωλέα μπρὸς στἄγιο βῆμα. Ἀφτὸς τοὺς ἔβλεπε ποὺ ἀναπαβούντανε στὰ στρώματά τους, ἐνῶ ὁ ἴδιος στεκότανε ὄρθιος καὶ κρύωνε, καὶ κουραζότανε, καὶ νύσταζε, καὶ νύσταζε, καὶ ζούλεβε τοὺς ἀρρώστους, κἠθελε νἄτανε ἕνας ἀπ' ἀφτούς, νἀναπάβεται σὲ κάνα στρῶμα ἐκεῖ μπρὸς στἄγιο βῆμα, ἐνῶ οἱ παπάδες συναλλάζοντας βγαίνανε κάθε λίγο μπρὸς στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ καὶ διαβάζανε τὰ βαγγέλια, καὶ διαβάζανε—ἄλλα μεγάλα, ἄλλα μικρά, ἄλλα μικρότερα καὶ τελειωμὸ δὲν εἶχανε.

Κἐνῶ συλλογιούνταν ἀφτά, ζεστάθηκε κιἀποκοιμήθηκε· κἔβλεπε τώρα πὼς βγῆκε μὲ τὸν παπού του στὸ πέλαο μὲ τὸ ψαροκάϊκο—ὁ παποὺς εἶχε δίχτυα καὶ καΐκι καὶ ψάρεβε καὶ πότε πότε τὸν ἔπαιρνε κιἀφτόνε μαζί του στὸ ψάρεμα.— Ἔτσι λοιπὸν καὶ τώρα ἀνοιχτήκανε νὰ σύρουνε τἀποστημένα τὰ δίχτυα, μὰ τραβώντας ὁ παποὺς τὰ δίχτυα ἔφερε ἀπάνω ἀντὶς ψάρια τὸν Μπρατσόλη.

Ὁ Μπρατσόλης ἀφτὸς εἴταν ἕνας ἀνθρωπάκος μάβρος μὲ νύχια γατήσια στὰ χεροπόδαρά του, μὲ μάτια στρογγυλὰ καὶ κόκκινα· εἴτανε ὡς εἶδος ἀνθρώπινη φώκια, νὰ ποῦμε, ποὺ ζοῦσε καὶ στὴ στεριὰ καὶ στὴ θάλασσα καὶ τόνε λέγανε Μπρατσόλη, λέει. Ναί, ἔτσι τόνε λέγανε.

Ὁ Μπρατσόλης λοιπόν, πιασμένος καθὼς εἴτανε στὰ δίχτυα γύριζε καὶ τὸν κοίταζε μὲ τὰ ματούφια του τὰ κόκκινα, κἔκλειν τὰ χωρὶς τσίνουρα βλέφαρά του, κιἀνάσερνε τὰ χείλια του καὶ τοῦδειχνε τἄσπρα σουγλερὰ δόντια του, ὅπως μιὰ φορὰ μιὰ μαϊμοῦ ποὺ εἶδε νὰ τὴν πειράζουν τὰ παιδιὰ στὸ δρόμο.

Κιἀνοιγόκλειν τὰ νύχια του σὰν τὸν Τίγρη στὸ ἱπποδρόμιο. Κἐνῶ ἤξαιρε τὄνομά του χωρὶς νὰ τοῦ τὸ πεῖ κανένας, ρώτησε τὸν παπού του·

— Τεῖν' ἀφτὸ παπού ;

Κιό παποὺς τοῦ ἀποκρίθηκε μὲ ἀπάθεια·

— Ὁ Μπρατσόλης παιδί μου.

— Τρώει παιδιὰ ὁ Μπρατσόλης, παπού ;

Πρὶν νὰ τοῦ ἀπαντήσει ὁ παποὺς ἔνιωσε νὰ τόνε σκουντοῦνε στὸν ὦμο. Ἔχασε καὶ τὸν παποὺ καὶ τὸν Μπρατσόλη κιἄνοιξε τὰ μάτια του.

Ἀντίκρυσε τἄγρια μουστάκια τοῦ πατέρα του κιἀνατρίχιασε σὰν τὸ ποντίκι ποὺ ἀντικρύζει τὰ μουστάκια τοῦ γάτου.

— Σήκω νὰ ἑτοιμαστεῖς γιὰ τὴν Ἐκκλησιά, τοῦ εἶπε ὁ πατέρας του, ἁπαλά.

— Ἄχ, πατεράκι μου, πές τῆς μαμᾶς νἄρθει νὰ μἀλλἀξει κεἶμαι ἱδρωμένος.

Ὁ πατέρας ἔβαλε τὸ χέρι στὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ, τὸ χέρι του ὑγράθηκε, μὰ δὲ μίλησε. Τράβηξε μέσα στὴν κρεβατοκάμαρη.

Τὸ παιδὶ ἔτρεμε μὴν τὸ διατάξει ὁ πατέρας του νὰ τὸν ἀκολουθήσει στὴν Ἐκκλησιά, γιατὶ ἔνιωθε πὼς δὲ θὰ μποροῦσε νὰ κρατηθεῖ στὰ πόδια του.

Ὅταν ἡ μητέρα μὲ τἀσπρορουχάκια του στὰ χέρια ἦρθε νὰ τὸν ἀλλάξε, τὸν ἤβρε κοιμισμένο καὶ τὸν ἄφισε.

Ὅταν ξύπνησε εἴτανε μέρα πιά. Ἡ ἐκκλησιὰ εἴταν ἀπολυμένη ἀπὸ ὥρα. Ἡ μαμὰ τοῦ ἄλλαξε ἀσπρόρουχα· τὸν ἔνιψε τόνε χτένισε καὶ τοῦβαλε τὰ καλά του· ὕστερα σήκωσε καὶ τὰ δυὸ τὰ μικρά, καὶ ἀφοῦ τὰ περιποιήθηκε κιἀφτά, τοὺς ἔστειλε ὅλους μὲ τὴν παρακόρη στοῦ παποῦ.

Ὁ παποὺς—τῆς μητέρας ὁ γονιὸς—εἴταν ἕνας ξεχωριστὸς ἄνθρωπος. Ἤξαιρε λίγα γράμματα μὰ πολλὰ πράματα, ποὺ ὁ γαμπρός του τὰ θεωροῦσε ἀνωφέλεφτα, μὰ τοῦ παιδιοῦ τοῦ φαινόντανε ὡραῖα.

Μιλοῦσε ὄμορφα καὶ μετρημένα· τὸ παιδὶ τὸν ἄκουε καὶ ρούφοῦσε τὰ λόγια του μὲ τἀφτιὰ καὶ μὲ τὰ μάτια καὶ μὲ ὅλο τὸ εἶναι του.

Πότε περίγραφε ἕνα κυνήγι κύκνων κατὰ τὶς ἐκβολὲς τοῦ Αἴσηπου ποταμοῦ, ποὺ εἶχε κάνει πολλὰ σὲ πιὸ περασμένα χρόνια, πότε ἕναν τράκο μὲ τοὺς Τσερκέζους, ποὺ γυρίζανε τὶς νύχτες καὶ κλέβανε τἄλογα, ὅταν ἀφτὸς στὰ νιάτα του ἐπιστρέφοντας μὲ τοὺς συντρόφους του ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ μὲ φορτιὰ καπνὰ νυχτωνούντανε κιἀφίνανε τἄ-

λογα πεδικλωμένα νὰ βοσκήσουν. Καὶ πάντα ἀπ' αὐτὸν τὸν τράκο κάποιος ἀπὸ τὰ δυὸ μέρη λαβωνότανε ἢ καὶ καμιὰ φορὰ ἔμενε στὸν τόπο.

Ὁ ἴδιος ὁ παπούς εἶχε μιὰν τέτοια λαβωματιὰ στὸν ὦμο κιὅταν κολυμπούσανε μαζὶ τὸ καλοκαίρι, ποὺ τὸν ἔπαιρνε μὲ τὸ καϊκάκι τὸ Λελέ του στὸ ψάρεμα, τοῦ ἔδειχνε τὸ σημάδι της καὶ τοῦ ξανάλεγε τὴν ἱστορία, ἄλλοτε σύντομα καὶ ἁπλὰ κιἄλλοτες —ὅταν εἶχε καιρὸ καὶ κέφι— τὴ μάκραινε μὲ περιγραφὲς κἐπεισόδια ποὺ μαγέβανε τὸ παιδί.

Ἐπίσης μεγάλη ἐφχαρίστηση αἰστανότανε ὁ μικρός, ὅταν ὁ παπούς τοὔλεγε στίχους. Κάτι στίχους μὲ ὑπόθεσες ρομαντικές, ποὺ τοῦ φέρνανε ρῖγος.

Τὴν Ἀρετὴ λόγου χάρη μὲ τοὺς ἐννιὰ ἀδερφούς· ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ὁ Κωσταντής, ποὺ τὴν πάντρεψε στὴ Βαβυλώνα. Καὶ κατόπι ποὺ πεθάνανε καὶ τὰ ἐννιὰ τἀδέρφια κἔμεινε ἡ μάννα τους μονάχη κἔρημη σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο. Καὶ τὸ μέγα Σάββατο πῆγε στὸ νεκροταφεῖο κιἄρχισε νἀναθεματίζει τὸν Κωσταντή, κοί κατάρες τῆς μάννας σηκώσανε τὸν πεθαμένο νὰ πάει νὰ φέρει τὴν Ἀρετή. Κἔβλεπε τὸ παιδὶ στὸν ὁρίζοντα ἕνα σκελετὸ καβάλλα στὸ κιβούρι νὰ τρέχει στὸν ἀέρα σὰ μάβρο σύννεφο . . . . . .

Τὸ Γιάννη μὲ τὴν κούρβα τὴ γυναίκα, ποὺ ἔσφαξε τὸ παιδί της κἔβαλε τὸ σηκώτι του νὰ τὸ φάει ὁ πατέρας του. Κἐκεῖνο ἀπολογήθηκε μέσ' ἀπὸ τὸ πινάκι :

«Ἂν εἶσαι λύκος φάγε με, Τοῦρκος κατάλυσέ με
κιἂν εἶσαι σὺ ὁ πατέρας μου σκύψε καὶ φίλησέ με».

Καὶ τότες ὁ πατέρας ἔσκυψε καὶ τὸ φίλησε κιἄρπαξε τὴ γυναίκα του ἀπ' τὰ μαλλιὰ καὶ τὴν πῆγε στὸ μύλο καὶ τὴν ἄλεσε . . . . . .

Κιἄλλα τέτοια.

Τὸ παιδὶ μερικὲς ἀπὸ τὶς λέξες τῶν τραγουδιῶν αὐτῶν δὲν τὶς ἔνιωθε, ὅπως λ. χ. τὸ *κούρβα* ἢ τὸ *κατάλυσέ με*, καὶ τοῦ προξενούσανε μιὰν ἀλλόκοτη ἐντύπωση, ὅλο μυστικοπάθεια, γιὰ τοῦτο καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ ρωτήσει τὸν παπού του τὴ σημασία τους.

Ἄλλοτες πάλι τοῦ διηγότανε διάφορα παραμύθια γιὰ δράκους καὶ γιὰ λάμιες ποὺ συγκλονίζανε τὴν ψυχή του.

Γιὰ ὅλα τοῦτα τὸ παιδὶ λάτρεβε τὸν παπού.

Β'.

Ἀνήμερα τὰ Φῶτα ἀβγή, μόλις τέλειωσε ἡ ἐκκλησιὰ πέρασε ὁ παπούς ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πῆρε τὸ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά του νὰ τὸ πάει κάτου στὸ γιαλὸ νὰ σεργιανίσει ποὺ θὰ ρίχτανε τὸ σταβρὸ στὴ θάλασσα.

Τὰ πλοῖα στὸ λιμένα εἶτανε ὅλα στολισμένα σὰ νύφες μὲ σινιάλα καὶ μερικὰ ἁρματωμένα μὲ μικρὰ κανονάκια, ποὺ θὰ τὰ βροντούσανε, ὅταν θἄπεφτε ὁ σταβρὸς στὴ θάλασσα. Ἀπάνου στὰ καΐκια εἶτανε γυμνὰ παλληκάρια τυλιγμένα πρόχειρα σὲ γοῦνες, ποὺ θὰ πέφτανε στὸ γιαλὸ νὰ πάρουνε τὸ σταβρό.

Ὄξω ὁ κόσμος εἶταν ἄπειρος, πατεῖς με πατῶ σε. Τὸ παιδὶ χαιρότανε τόσο γιὰ ὅλα τοῦτα, ὅσο καὶ γιατὶ βρισκότανε σίγουρο στὴν ἀγαπημένη τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ καλοῦ τοῦ παπούλη.

Ξάφνου ἐκεῖ δίπλα τους πάφ ! ἔπεσε ἕνας ἀπὸ τὸ πλῆθος ἀνάσκελα, κιἄρχισε νὰ ταράζει σὰν τὸ ψάρι, νὰ γουρλώνει τὰ μάτια του, νὰ συσπάζει ἀποτρόπαια τὰ χαραχτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, νὰ βγάζει ἀφροὺς ἀπὸ τὸ στόμα του.

Ἡ ἀπαίσια ἀφτὴ σκηνὴ τοὔκανε τοῦ παιδιοῦ φρικαλέα ἐντύπωση. Κιτρίνησε κιἄρχισε νὰ τρέμει καὶ νὰ συσπάζει κιἀφτὸ τὰ χαραχτηριστιστικά του κατὰ ἀνταλάκλαση.

— Τεῖν' ἀφτὸ παπού ; ρώτησε μὲ λαχτάρα.

— Σεληνιασμὸς παιδί μου ! εἶπε ὁ γέρος. Εἶναι ὁ καημένος ὁ Μόντσος καὶ τὸν ἔπιασε τὸ γλυκί του.

Ἡ λέξη *σεληνιασμὸς* σὰν ἀρίδα τρύπησε τὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ καὶ σφηνώθηκε μέσα του.

Ὁ Μόντσος εἶταν ἕνας Βούλγαρος πρόσφυγας ἀπὸ τὸ Ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο ποὺ δὲν εἶχε κανέναν. Ἔκανε θελήματα καὶ φτωχοζοῦσε.

Σὲ λίγο τόνε σηκώσανε καὶ τὸν πῆραν ἀπὸ κεῖ.

Τὸ περιστατικὸ ἀφτό, τοῦ παιδιοῦ τοῦ συντάραξε ὅλο τὸ νεβρικό του σύστημα. Ἀπὸ κεῖ κὕστερα σὲ τίποτε ἄλλο πιὰ δὲν πρόσεξε γύρω του, μήτε στἀργυρὰ *ἐξαπτέρυγα* μήτε στὴ χρυσὴ τὴ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ποὺ ἄλλοτες τόνε θάμπωνε, μήτε στὸ ρήξιμο τοῦ σταβροῦ καὶ τὸ πέσιμο τῶ γυμνῶν παλληκαριῶνε στὴ θάλασσα, μήτε στὶς ὁμοβροντίες ποὺ πέφτανε μέσ ἀπὸ τὰ πλοῖα

Ὁ κόσμος καιγότανε κιἀφτὸς ὅλο ρωτοῦσε τὸν παπού του.

— Τί θὰ πεῖ σεληνιασμός, παπού ;—Τί εἶναι ὁ σεληνιασμός, παπού;—Ἀπὸ ποῦ ἔρχεται ὁ σεληνιασμὸς, παπού ;

Κιό ἀφελὴς ὁ γέρος τοῦ τὰ ξηγοῦσε ἔτσι ποὺ τἄξαιρε, κατὰ τὸ ἅγιο Ἐβαγγέλιο : εἶναι, λέει, δαιμόνιο. Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλο καὶ τὸ κουφὸ ποῦ πιάνει τὸν ἄνθρωπο «καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ καὶ ξηραίνεται».

Τὸ παιδὶ ἀπ' ἀφτὰ βέβκια τίποτε ξεκαθαρισμένο δὲν ἔνιωθε. Ὡστόσο ὅλα ἀφτὰ τὰ λόγια τὰ πρωτάκουστα τοῦ κάμνανε ἀλλόκοτα τρομερὴ ἐντύπωση.

— Σεληνιασμός..... σεληνιασμός..... πρόφερνε κάθε λίγο μυστικά, κιὅταν ἔλεγε τὴ λέξη ἀφτὴ τὴν παράξενη τοὔρχότανε στὸ νοῦ του μιὰ ἀλλόκοτη παράσταση ἀπὸ μισοφέγγαρο (ἤξαιρε τὴ λέξη *σελήνη*) μά δίχως νόημα. Κἔκαμνε τὶς γκριμάτσες ἐκεῖνες τοῦ ἐπιληπτικοῦ, καὶ ξανάλεγε τὰ εὐαγγελικὰ τὰ λόγια τοῦ παπού, κἔτριζε τὰ δόντια του καὶ τέντωνε τὰ βλέφαρά του,

Ὁ παπούς μετὰ τὴν τελετὴ τὸν πῆρε στὸ δικό του τὸ σπίτι ποὺ εἶτανε στὸ κατάγιαλο καὶ καθότανε μὲ τὴν κόρη του τὴ λέφτερη. Μπήκανε στὴν καλὴ τὴν κάμαρη καὶ θυμήθηκε ὁ μικρός, ποὺ πέθανε ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια ἡ γιαγιὰ ἕνα βράδι ἀπὸ ἀποπληξία μπρὸς στὰ μάτια του καὶ συνέδεσε τὸν πεθαμὸ τῆς γιαγιᾶς μὲ τὸ πρωτυτερινὸ τὸ περιστατικὸ καὶ ρώτησε τότε τὸν παπού μὲ διαφέρο, μήπως κἡ γιαγιὰ εἶχε πάθει τότε ἀπὸ σεληνιασμό.

— Ὄχι γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἶπε ὁ παπούς καὶ σταβροκοπήθηκε, ἡ γιαγιά σου πέθανε σὰν τὸ πουλάκι.

Καὶ θυμήθη τότε ὁ μικρός, πὼς ἀφοῦ θάψανε τὴ γιαγιὰ καὶ γυρίσανε σπίτι κιἀνάψανε τὶς λάμπες—εἶχε νυχτώσει πιὰ—εἶδε ἄξαφνα ἕνα μεγάλο μάβρο πουλὶ σὰν κόρακας, ποὺ μπῆκε πεταχτὸ ἀπ' τὴν πόρτα μέσ' στὴν κάμαρη (κἡ πόρτα εἶταν κλεισμένη) κιἀφοῦ ἔφερε κάνα-δυὸ γύρους πετώντας πρὸς τὸ ταβάνι, ἔφυγε ἀπὸ τὸ παράθυρο (καὶ τὸ παράθυρο εἶταν κλεισμένο).

Ἀφτὰ θυμήθηκε τὸ παιδὶ τότε, μὰ δὲ μίλησε τίποτε. Μόνο ὅταν ἐγύρισε ἡ θεία του ἀπὸ τὴν τελετὴ ἄρχισε νὰ τῆς διηγᾶται μὲ τὰ ζωηρότερα χρώματα καὶ μὲ πολλὴ παραστατικότητα τὸ ἐπεισόδιο τοῦ περιγιαλιοῦ.

Τὰ ἴδια ἔκαμε ἀργότερα στὸ σπίτι τους. Τὸ διηγήθηκε στὴ μάννα του, ὕστερα στὴν παρακόρη, ὕστερα στἀδέρφια του κἔπεφτε ἀπάνου στὸ μιντέρι, κἔκαμνε ἴδια ὅπως ὁ Μόντσος ὁ Βούργαρος ποὺ τὸν εἶχε πιάσει σεληνιασμός. Κἔλεγε καὶ ξανάλεγε τὴ λέξη.

Ὕστερα τὸ ξηγοῦσε στὴν παρακόρη καὶ στἀδέρφια του ἔτσι ποὺ τοῦ τὰ ξήγησε ἀφτουνοῦ ὁ παπούς : πὼς ὁ σεληνιασμὸς εἶναι, λέει, δαιμόνιο, εἶναι τὸ πνέμα τὸ ἄλαλο καὶ τὸ κουφό, ποὺ πιάνει τὸν ἄνθρωπο καὶ ἀφρίζει καὶ τρίζει τὰ δόντια του καὶ ξεραίνεται· κἔπεφτε κιἀφτὸς καὶ τεντωνότανε καὶ γούρλωνε τὰ μάτια του κἔτριζε τά δόντια του κἔκαμνε πὼς ξεραίνεται.

Καὶ μιὰ στιγμὴ ποὺ βρέθηκε μοναχός του ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη τὸ μολύβι καὶ ζωγράφησε στὸν ἄσπρο τοῖχο ἕνα μισοφέγγαρο κατὰ τὴν παράσταση τὴ δίχως νόημα ποὺρχότανε στὸ πνέμα του, ὅταν ἐπρόφερνε τὴ λέξη *σεληνιασμός*.

Ὅταν νύχτωσε, τὸν ἔπιασε φόβος μεγάλος· φοβότανε νὰ βγεῖ ὄξω ἀπὸ τὴν κάμαρη, πῆγε καὶ κάθισε σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ μιντεριοῦ καὶ συλλογιότανε. Ἡ μητέρα ἀπασχολημένη μὲ τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ δὲν τὸν πρόσεξε· ὁ πατέρας εἶταν ὄξω, τά μικρὰ παίζανε στὴ γειτονιά.

Τὸ βράδι στὸ τραπέζι τὸ φαγί του σκεδὸν δὲν τὸ ἄγγιξε. Μὰ πάλι ὥστόσο δὲν τὸν προσέξανε.

Μόνο ὅταν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κοιμηθοῦνε, ἀφτὸς εἶπε στὴ μητέρα του :

— Μητέρα, φοβοῦμαι....

— Τί φοβᾶσαι ;

— Φοβοῦμε τὸ σεληνιασμό.

— Ἡ παναγιὰ μαζί σου παιδί μου, σταβροκοπήθηκε ἡ μητέρα.

— Τί ἀνοησίες εἶν' ἀφτὲς ποὺ λὲς ἀπόψε ; τὸν ἀντίσκοψε ὁ πατέρας του.

— Σᾶς λέω, φοβοῦμαι....

— Δὲν ἔχεις νὰ φοβηθεῖς τίποτε.

— Φοβοῦμαι τὸ σεληνιασμό....

Ἅμα εἶδανε τὴν ἐπιμονή του, ἀναγκαστήκανε νὰ τὸν κρατήσουνε νὰ κοιμηθεῖ μαζί τους. Τόνε πήρανε στὸ κρεβάτι τους ἀνάμεσά τους. Ἐκεῖ στὴ ζέστα τῆς μητρικῆς ἀγκαλιᾶς ἀποκοιμήθηκε ἀρκετὰ ἥσυχος. Ὅταν τὸ πρωῒ ξύπνησε δὲν τοὺς μίλησε πιὰ γιὰ τὸ σεληνιασμό.

Ἔτσι περάσανε κάμποσες μέρες ἥσυχες.

Μιὰ μέρα ἀπὸ τὶς τελεφταῖες τοῦ Γενάρη ἔκανε μιὰν παγωνιὰ δυνατή.

Λίγο πρὶν τὸ μεσημέρι ἡ μάννα του τοὔδωσε μιὰν καράφα νὰ κατέβει νὰ τὴ γεμίσει ἀπὸ τὴ βρύση ποὺ εἶτανε λίγο παρακάτου ἀπὸ τὸ σπίτι τους φρέσκο νερὸ γιὰ νἄχουνε στὸ τραπέζι.

Πῆγε.

Ἡ βρύση εἶτανε γεμάτη κόσμο. Στάθηκε σὲ μιὰν ἄκρη καὶ περίμενε τὴ σειρά του.

Μιὰ γειτόνισσα τοῦ εἶπε νὰ γεμίσει καὶ νὰ μὴν περιμένει γιὰ τόσο λίγο πρᾶμα. Χώθηκε καὶ τὴ γέμισε.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔκανε νὰ τραβηχτεῖ μὲ τὴ γεμάτη καράφα εἶδε ἀπὸ πάνου του μιὰν ἠλίθια μορφὴ νὰ τοῦ χαμογελᾶ ζωώδικα.

Εἶτανε ὁ Μόντσος.

— Ἄαα ! ἔκανε τὸ παιδὶ μὲ φρίκη καὶ πιχειρίστηκε νὰ τραβηχτεῖ.

Ἡ καράφα χτύπησε στὴ γούρνα τῆς βρύσης κἔγινε θρούβαλα. Ἐκεῖνο γλύστρησε στὰ παγωμένα μάρμαρα ποὺ εἶτανε μπρὸς στὴ βρύση καὶ ξαπλώθηκε.

Ὁ φτωχὸς ὁ Μόντσος πῆγε νὰ τοῦ δώσει χέρι νὰ σηκωθεῖ.

— Μήηη ! φώναξε ἄγρια τὸ παιδί. Τέντωσε τὰ μάτια του καὶ λιποθύμησε.

Τἄρπαξε στὴν ἀγκαλιά της ἡ γυναίκα, ποὺ τοὔχε πεῖ νὰ γεμίσει καὶ τὸ πῆγε σπίτι.

Τὸ βάλανε στὸ κρεβάτι. Ἦρθε ὁ γιατρός, τὸ συνήφερε. Ἅμα ἔφυγε ὁ γιατρός, φωνάξανε τὸ γέρο Παπανικολὴ νὰ τὸ διαβάσει.

Ὁ Παπὰς πέρασε στὸ λαιμό του τὸ παλιὸ τὸ πετραχήλι, τὴν ἄλλη ἄκρα τὴν ἔρρηξε ἀπάνου στὸ ἄρρωστο παιδὶ κιἄρχισε νὰ διαβάζει.

— Ἄπι, ἄπι, ἄπιπιπι· ἄπι, ἄπι, ἄπιπιπι.....

Ἔτσι ἄκουγε τὰ λόγια τοῦ παπᾶ τὸ ἄρρωστο παιδί. Σταναχωριότανε φοβερὰ κάτου ἀπὸ τὸ πετραχήλι. Ἤθελε νὰ τὸ τινάξει ἀπὸ πάνου του καὶ νὰ πεῖ τοῦ Παπᾶ νὰ σωπάσει. Ἀλλὰ δὲν τολμοῦσε.

Ὁ Παπὰς χαμπάρι δὲν πῆρε γιὰ τὸ κακὸ ποὺ ἔκανε στὸ παιδί. Ἀποτέλειωσε τὴ δουλειά του καὶ τὸ ξεσκέπασε.

Εἶτανε κατάχλωμο καὶ ἵδρος ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μετωπάκι του.

— Ἄχ, μαμάκα, ἐγὼ θὰ πεθάνω, εἶπε.

Ἔκλεισε τὰ ματάκια του.

Συλλογιζότανε πὼς θὰ πεθάνει.

Τότε τοὺς παπάδες ποὺ θὰ διαβάζουνε πάνου ἀπὸ τὸ κεφάλι του δὲ θὰ τοὺς ἀκούει. Θὰ κείτεται ἄνιωστος κιἀγρόικητος μέσ' στὸ νεκροκρεβατάκι του τὸ ὁλόασπρο, στολισμένος μὲ λουλούδια, μὲ τὰ χέρια σταβρωμένα, μὲ τὰ μάτια μισοκλεισμένα, μὰ δὲ θὰ βλέπει ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ ματόκλαδα, ὅπως βλέπει τώρα, ὅταν κάνει πὼς λαγοκοιμᾶται.

Ἐπίσης δὲ θὰ μπορεῖ πιὰ νὰ συλλογέται τὸ σεληνιασμό· ὤχ ! τί καλά.

Γιὰ ἕνα μονάχα λυπότανε :

Ποὺ δὲ θἀκούει πιὰ τὸν παπού νὰ τοῦ λέει τὰ τραγούγια τὰ λυπητερὰ καὶ τἄγρια τὰ παραμύθια.

Κιἀποκοιμήθηκε.

Ἀλλὰ δὲν πέθανε.

Ἡ ἄνοιξη προχωροῦσε ζωογόνα· ὦ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς !.....

Ἀθήνα Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

ΣΕΒΝΤΑΣ

Τὴν ὥρα ποὺ στὸ μιναρὲ
Ὁ Χότζας τὸν πικρὸ γιαρὲ
Λέει μὲ φωνὴ ποὺ τρέμει,
Τὴν ὥρα αὐτὴ τοῦ δειλινοῦ,
Σὰν πλάσμα ἀνίερο τοῦ νοῦ
Προβάλλει τὸ χαρέμι.

Γυμνὰ τὰ χέρια τὰ λευκὰ
Τ' ἀργοσαλεύει ἡδονικὰ
Στὴ μέση, στὸ κεφάλι,
Καὶ μὲ μιὰ χάρη μαγικὴ
Σκύβει καὶ δείχνει μου ἐδεκεῖ
Τοῦ ποδαριοῦ τὰ κάλλη.

Κεῖνα τὰ μάτια τὰ ἠσκιερὰ
Τὰ ὁλόμαυρα, τὰ φωτερά,
Ποὺ ὅμοια τους δὲν ξανάειδα,
Τ' ἀνοιγοκλεῖ παθητικὰ
Καὶ τὰ γυρνᾷ σατανικὰ
Σὲ μέ, ἡ ξανθὴ νεράϊδα.

Κι' ὅπως τὸ βράδυ προχωρεῖ
Σὰν ἁμαρτία τολμηρὴ
Τὸ φερετζέ της βγάζει,
Καὶ τότε, μέσ' στὸ λιγοστὸ
Τὸ φῶς, γλυκὰ τὸ ἀνηλιαστό
Της πρόσωπο φαντάζει.

Γεμάτος πόθο τὴν κοιτῶ·
Τὸν ἔρωτά της τῆς ζητῶ,
Παρακαλῶ, μὰ ἐκείνη
Γελᾷ, γελᾷ, πάντα γελᾷ...
Κι' ὅταν νυχτώση πιὰ καλὰ
Μονάχο ἐκεῖ μ' ἀφίνει.

Καὶ στὸ σκοτάδι τὸ διπλὸ
Στέκουμαι ὁ δύστυχος κι' ἁπλώ-
Νω τὸ πικρό μου κλάμμα
Πνιγμένο μέσ' στὸ μαῦρο τ' Ἄχ!
— Ἢ χαρισέ μου την, Ἀλλάχ,
Ἢ πάρε μας ἀντάμα!.

Μποέμιτσα, 1919

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΚΛΑΒΑ

Σκλάβα τῆς σκέψης, ἔγειρες κάτου ἀπὸ κούφιο νόμο
ποὺ ἀδύνατοι τὸν πλάσανε, δειλοί, νὰ στεριωθοῦν!
Καὶ τὸ κεφάλι γέρνοντας πῆρες τὸ μαῦρο δρόμο
ποὺ ἀργοκυλοῦν τὰ νιάτα σου νὰ σβύσουν, νὰ χαθοῦν.

Μὰ μέσα σου—ὦ κακόμοιρη—νὰ ἡ Φύση καταλύτρα
σοῦ ἀναζητάει τὸ δίκηο της, γόζοντας θλιβερά.
Κι' ἡ Νιότη σου μὲ θείους χυμοὺς ξεσπῶντας ἐκδικήτρα
τῆς Ζωῆς ποὺ ἀδικοσκότωσες γυρεύει τὴ Χαρά!

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΒΕΑΚΗΣ

"ΔΙΑΛΟΓΟΙ,,

LXXXXII

Ἀπ' τὴν Πεντέλη πρόβαλε χρυσάργυρη ἡ σελήνη,
κι' ὅλα τὸ φῶς της τύλιξε μέσα σὲ νέφι ὀνείρου·
σ' ὀνείρου στέκουν ἔκσταση, σὰ νᾶταν παραδείσιοι,
τῶν πεύκων καὶ τῶν πλατανιῶν οἱ τρεμοσάλευτοι ἴσκιοι.

Κι' εἶπε ψυχὴ κατάδακρη στὸν πόνο της δοσμένη:

«Ἀπ' ὅλα, ποῦ θαυμάζουμε κι' ἀπ' ὅλα, ποὺ μᾶς ζώνουν,
Μελαγχολία, τὸ βάθος σου, κανένα τους, δὲ φθάνει·
στὴν ὑπερούσια αὐτὴ στιγμή, στὴν ἅγια τούτην ὥρα,
τὰ πάντα σκέπεις, μένα σου, χαμόγελο, Σειρήνα!»

Μέσ' ἀπ' τὰ φύλλα, τἀηδονιοῦ, γλυκαναυράει ἡ στροφή.

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΚΑΤΑΧΤΗΤΕΣ

Ἐπάνω στἄσπρα ἀλόγατα κομψοὶ κι ὡραῖοι καὶ νέοι
Περάσαν οἱ καταχτητὲς βαλμένοι στὴ σειρὰ
Κι εἶχαν κορμιά, ποὺ ἐξάνεβαν τοὺς πόθους, λιγερὰ
Κι εἶχαν τὸ χεῖλι ὡς γιὰ φιλὶ καὶ τὴ ματιά, ποὺ καίει.

Καὶ τὴ ματιά, ποὺ καίει καὶ ποὺ περνάει ὡς σαγίτα μέσα
Στὴν ἐρωτιάρα, ἀνήμπορη κι ἀνήξερη καρδιά.
Περάσαν ὅλοι, ὡραῖα, δειλὰ καὶ ντροπαλὰ παιδιὰ
Καὶ τοὺς ἀγάπησες, Κοντέσσα.

Μέσ' στὴ βεράντα τοῦ παλιοῦ σπιτιοῦ σου καθισμένη
Τοὺς χάρηκες ὡς διάβαιναν βαλμένοι στὴ σειρὰ—
Ἐπάνω στἄσπρα ἀλόγατα κορμιὰ ἀντρικά, γερὰ—
Καὶ πέρασαν. Καὶ μοναχὰ ὁ βαθὺς καημὸς σοῦ μένει.

ΙΩΑΝ. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΤΗΝ ΚΡΗΝΗ

(Ἐλεγεῖο)

Σ' ἀναθυμοῦμαι θλιβερὴ κι' ἀνάλαφρη νυφοῦλα,
Ποὺ ἐρχόσουνα τὸ δειλινὸ στὴ δροσερὴ τὴν κρήνη
Κι' ὕστερα πάλι, φεύγοντας, μαζί σου τὴ δροσοῦλα
Συνέπαιρνες, ποὺ στοὺς ἀνθοὺς, ποὺ γέρναν, εἶχε μείνει.

Σιγά, σιγὰ ἡ ὠχρότη σου μεγάλωνε ὁλοένα
Καὶ τὴ στερνὴ ποὺ ἐφάνηκες φορά, εἶχα νομίσει
Πὼς μιὰ θεὰ καλόβολη ζωντάνεψε γιὰ μένα,
Τἀνάγλυφο τὸλόλευκο τῆς Νύφης ἀπ' τὴ βρύση.

Ἀλλοίμονο! Μαρμάρωσε τἀνθένιο σου τὸ χέρι
Κι' ὁ θάνατος στοὺς οὐρανοὺς βιάστηκε νὰ σὲ πάρη,
Αἰσθητικός, ἦρθε, γλυκειὰ κοπέλλα μου, νὰ φέρη
Στὴν ὄμορφή μας γνωριμιὰ τοῦ ἐφήμερου τὴ χάρη.

Ἀλλοίμονο! Τὰ εἰδύλλια μας γενῆκαν ἐλεγεῖα!
Καὶ λήκυθο στὸν τάφο σου ἡ κλασσική σου ὑδρία!
Μόνο τὶς νύχτες ἔρχεσαι κοντά μου, σὰν καὶ πρῶτα...
Κι' ὕστερα πάλι, ἀνάλαφρα, σὲ διώχτουνε τὰ φῶτα.

Γ. Α. ΡΟΗΣ

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡΧ. 10.—
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ » 5.—
ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΛΕΠΤΑ 75.

ΑΠ' ΤΟ ΡΟΜΑΝΤΣΟ «ΩΣ ΤΟ ΜΕΓΑΛΟΥ ΦΩΣ»

ΣΚΛΑΒΟΣ

Τ' Ἄη Γιάννη ἡ νύχτα. Φεγγάρι μέρα. Ὁ Μίλτος περπατάει στὸ δάσος. Ἀγρυπνία βγαίνει ἀπ' ὅλα τὰ δέντρα. Παντοῦ μούχλα εἶνε χυμένη. Τὸ φῶς τῆς ἄνοιξης δὲν μπῆκε ἀκόμα στὰ κρυφὰ τῶν δρυῶν. Ἀναπνέει δυνατά. Μιὰ ἀνησυχία τὸν βαραίνει. Νοιώθει κάτι πυρό, ζεματιστὸ μέσα στὸ κρανίο του. Σιμά του τὰ ἔντομα βουΐζουν. Τὸ δάσος ἠχεῖ παράξενα. Τὸ θρόϊσμα τῶν φύλλων ὀρφικοὺς σκοποὺς σάμπως ξυπνάει. Μιὰ ἀνώτερη γαλήνη ποὺ ἔχει κάτι ἀπ' τὴ νέκρα τοῦ ὑπερπέραν ἁπλώνεται γύρω. Οὔτε πουλὶ ἀντιλαλεῖ, οὔτε ζῶο μουκανίζει...

Παίρνει τὸ μονοπάτι ποὺ βγάζει στὸ λόφο. Ἀπ' τὴν κορφή του βλέπει σὲ λίγο τὶς φλόγες τ' Ἄη Γιάννη ποὺ σὲ στῆλες ἁρμονικὲς ἀνεβαίνουν στὸ διάφανο οὐρανό. Ἀπ' τὴν ἄλλη πλαγιά φτάνει τὸ οὔρλιασμα κάποιου σκύλλου. Ἀκούει μιὰ φωνὴ πίσωθέ του.

— «Ὄμορφη νύχτα...»

Ὁ Στέφης μὲ τὸ καπέλλο στὸ χέρι καὶ χωρὶς κολλάρο.

— «Ὄμορφη νύχτα...» ξαναλέει.

Ὁ Μίλτος παραμερίζει λίγο γιὰ ν' ἀνεβῆ κι ὁ Στέφης στὸ βράχο. Ἀκούγονται τώρα οἱ φωνὲς καὶ τὰ γέλοια τῶν γιορταστῶν.

Μιλάει πρῶτα πάλι ὁ Στέφης. Θαυμάζει τὸ φεγγάρι. Κάποτε τέτοιες βραδυὲς τὶς πέρασε στῆς Ἑλβετίας τὰ βορινά. Τὸ φῶς ποὺ ἐδῶ σβύνει μέσα στὰ δέντρα ἐκεῖ ἀντιλάμπιζε πάνου στὸ λευκὸ ροῦχο τῶν βουνῶν. Εἴταν μαγεία, λέει, καὶ χτυπάει τὸ καπέλλο του στὸ βράχο. Μὰ ἐδῶ στὸ δάσος μέσα αἰσθάνεται κάτι ξωτικὸ νὰ τὸν τριγυρνάη. Ἐδῶ γίνεται κανεὶς πανθεϊστὴς πέρα ὡς πέρα. Ζοῦν ὅλα γύρω σου.. Θυμᾶται τὸν τόνο τοῦ δάσου καὶ τῆς νεκρῆς ἁρμονίας του, ποὺ τοὔδωκε ἐδῶ καὶ χρόνια κάποια εἰκόνα τοῦ Μπαίκλιν. Ἔτσι καὶ τώρα νοιώθει κάτι παρόμοιο...

Οἱ φωτιὲς μεγαλώνουν. Ἀκούγονται τὰ γέλοια τῶν γιορταστῶν. Τὰ τραγούδια τῶν κοριτσιῶν ἀντηχᾶνε σὰ βρύσες. Ἀπ' τὶς φλόγες φωτίζεται ὁ πόντος ἀκύμαντος. Ἀπ' τὶς ἀψηλὲς κορυφὲς τῶν δρυῶν φτάνουν τὰ τερετίσματα τῶν πουλιῶν ποὺ σαλεύουν τρομαγμένα.

— «Πάει μου ὁ ὕπνος» λέει ὁ Στέφης. «Δὲν κοιμᾶμαι καθόλου. Αὐτὲς οἱ λευκὲς νύχτες μὲ κρατᾶνε σκλάβο...»

Κι ὁ Μίλτος κάθεται.

— «Χτὲς βράδυ, ξαναλέει ὁ Στέφης, γυρνοῦσα ὅλη τὴ νύχτα στὸ δάσος. Στὰ σκοτεινὰ μέσα νοιώθεις πιότερο τὸ ἐγώ σου. Ἔγυρα λίγο σιμὰ στὸ πλατάνι τῆς πηγῆς. Μιὰ ὀνειριασμένη κρυάδα ἔβγαινε ἀπ' ὅλη τὴ γῆ. Τὸ νερὸ κυλοῦσε πλάϊ μου. Ἔβαλα τὸ χέρι στὸ νερὸ καὶ σάμπως λάφρωσα. Κοιμήθηκα; Δὲν ξαίρω.. Κάτι ἔνοιωσα νὰ μοῦ ἀγγίζη τὶς πλάτες. Σηκώθηκα. Ἡ Λέλα! Λευκὴ ὅλη. Νοτισμένη ἀπ' τὴν πάχνη. Κρατοῦσε ἕνα κλαδὶ στὰ χέρια καὶ γελοῦσε. «Τί ἀστεῖο, τί ἀστεῖο, ἔλεγε.. Φαντασθῆτε σᾶς νόμισα γιὰ θεὸ τοῦ δάσου. Κοντὰ στὸν πλάτανο ἔτσι μοῦ φανήκατε σὰν Σάτυρος κοιμισμένος. Χι-χι-χί». Γελοῦσε. Τὸ χάραγμα ἀκόμη ἀργοῦσε. Τὸ φεγγάρι ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ δέντρα ἔστελνε λίγο χλωμὸ φῶς κάτου. Εἴτανε ὡραία. Ἐκεῖνο ποὺ καιρὸ τώρα ἔνοιωθα κρυμένο μέσα μου ζωντάνεψε ξάφνου. Μοῦρθε νὰ πέσω 'μπρός της καὶ νὰ τῆς δώσω τὴ ζωή μου. Εἶχε κάτι ξωτικὸ ἀπάνου της. Ὅλα νέκρα γύρω καὶ μονάχα Ἐκείνη ἡ Μιὰ γεμάτη ζωή.

— «Κοιμηθῆτε» μὲ λέει. «Πάρτε με γιὰ Νύφη τοῦ δάσου, ὅπως ἐγὼ σᾶς πῆρα γιὰ Σάτυρο. Καλλίτερα ἔτσι. Ξεχνοῦμε τὴ ζωὴ ποὺ ζοῦμε.»

Κίνησε γοργή. «Πάω ν' ἀνταμώσω τὸν Ἥλιο» μοῦ φώναξε.

Σιωπή.

Οἱ φωτιὲς σιγανὰ χλωμιάζουν, σβύνουν. Τώρα ἕνα χέρι κρυφὸ σιγανὰ ἀργοθροεῖ τὰ φύλλα.

Ὁ Στέφης ρωτάει — «Νοιώσατε κ. Μίλτο ἀγάπη; Εἶναι κάτι ποὺ δὲν τολμᾶ νὰ φανερώση κανεὶς στὸν ἑαυτό του. Ἕνα αἴσημα ποὺ ἀρχίζει μὲ θαυμασμό, προχωράει σὲ λατρεία καὶ σβύνει σὲ μῖσος. Βρίσκουμαι στὸ πρῶτο σημεῖο τοῦ πάθους καὶ νοιώθω πὼς μοιραῖα φέρνουμαι στὴ λατρεία....»

Ὁ Μίλτος σηκώθηκε. Τὸ κρυφὸ ποὺ μάντευε πάντα στὰ μάτια τοῦ Στέφη νὰ ποὺ εἶταν ἀλήθεια. Τὴν ἀγαποῦσε. Αὐτός, ὁ Στέφης, ἕνας ὀπισθοδρομικὸς πλουτοκράτης. Ἐκείνη ποὺ ἔκρυβε μέσα της ὅλη τὴν ὁρμὴ τῶν ἐπαναστατικῶν Ἰδεῶν, τὴ φανατικιὰ σοσιαλίστρια. Μιὰ ζήλεια τὸν τρυπάει ξάφνου. Ἀρχίζει μέσα του ἡ μεγάλη τρικυμία. Πρέπει νὰ κρατήση τὸ λόγο ποὺ τῆς ἔδωκε γιὰ νὰ τοῦ χαρίση τὴ ζωή της, ὅπως τοῦπε....

Τὸ φεγγάρι μπαίνει μέσα σὲ κάτι μουντὰ νέφη καὶ κρύβεται. Μιὰ νέκρα ἀρχίζει ν' ἀπλώνεται πάλι. Οἱ φωτιὲς σβύνουνε πιά. Κι' ὁ Στέφης σηκώνεται. Πάλι ἀπόψε θὰ γυρίση στὴν πηγή. — «Τὸ ἴδιο χρυσόνειρο, λέει, μπορεῖ νὰ μούρθη καὶ πάλι».

Τραβάει μέσα στὰ δέντρα. Ὁ Μίλτος ξαναμένει μόνος. Τὸ γοργὸ διάβα τοῦ Στέφη, τοῦ ἰδιοχτήτη τοῦ ἐργοστασίου —ποὺ αὐτὸς μονάχος διεύθυνε—, τοὔφερε τὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς ποὺ μάταια πιὰ θὰ ζήταγε νὰ σβύση.

Ἀφήνει τὸ ὕψωμα καὶ ξαναχύνεται στὸ δάσος. Σκοτάδι πυκνὸ ἁπλώνεται γύρω. Ἀφουγκράζεται τὴν καρδιά του, ποὺ χτυπάει τρελλά.

— «Τ' εἶμαι;» ρωτάει τὸν ἑαυτό του. «Σκλάβος τοῦ Στέφη. Κάτι πλιότερο. Δεμένος μὲ τὶς ἁλυσσίδες τοῦ χρήματος μαζί του. Μπορῶ νὰ τοῦ γκρεμήσω τὸ πᾶν ἢ ὄχι;»

Ἡ ἐρώτηση αὐτὴ ἁπλώνεται ἐπίμονα στὴ σκέψη του μάταια ζητώντας ἀπόκριση.

Θ. ΛΑΣΚΑΡΙΔΗΣ

FRANCESCO PETRARCA

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΣ ΛΑΟΥΡΑΣ

CCLIX

Ὦ ! πόσο, γῆ φιλάργυρη, σὲ φθονῶ γιατὶ ἐκείνη,
Ποὺ ἐπάρθηκε ἀπὸ μένανε καὶ δὲ θωρῶ, ἀγκαλιάζεις,
Καὶ νὰ μὴ βλέπω τ' ὄμορφο τὸ πρόσωπο ἀντιπράζεις,
Ὅπου ἀπὸ κάθε πόλεμον εὕρισκα τὴν εἰρήνη.
Ὦ ! πόσο καὶ τὸν οὐρανὸ φθονῶ ποὺ κλεῖ καὶ φράζει,
Καὶ τόσο ἐπιθυμιτικὰ τῶχει κοντά του πάρει
Τὸ πνεῦμα, ποὺ λυτρώθηκεν ἀπ' τ' ὄμορφο κουφάρι,
Καὶ τόσο σπάνια γι' ἄλλονε στέργει νὰ παρουσιάζῃ.
Κι' ὦ ! πόσο ἀκόμη τὶς ψυχὲς φθονῶ, ποὺ τὴν ἁγία
Καὶ τὴ γλυκειά της συντροφιὰ τοὺς ἔχει ἡ μοῖρα δώσει,
Καὶ ποὺ ζητοῦσα πάντα ἐγὼ μὲ τόση ἐπιθυμία.
Κι' ὦ ! πῶς τὸ Χάρο, τὸ σκληρό, τὸν ὄσπλαχνο, π' ὠϊμένα,
Ἐνῶ τὴ ζήση μου μαζὶ μ' ἐκείνη ἔχει νεκρώσει,
Στὰ ὡραῖα της μάτια ἐστάθηκε καὶ δὲν καλεῖ κ' ἐμένα.

VITTORIO ALFIERI

ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ

Νὰ ἐλπίζῃ, νὰ φοβᾶται, νὰ θυμᾶται, νὰ λυπιέται,
Πάντα μὲ πόθους, μὰ χωρὶς καμμιὰν ἀπολαβή·
Πίσω ἀπ' τὸ ψεύτικο καλὸ νὰ κλαίῃ, νὰ τυραννιέται,
Καὶ τὴν ἀλήθεια (μέσα μας πῶχουμε) ν' ἀμελῇ.
Ἀπὸ τὸ πιὸ πολὺ συχνὰ καὶ πότε νὰ κρατιέται
Ἀπ' τὸ πιὸ λίγο· μοναχὰ στὰ πάθια νὰ μπορῇ
Νὰ νοιώθεται· καὶ φθάνοντας στὸν τάφο νὰ θυμιέται
Μετανοώντας, πῶς κακὰ ξόδεψε τὴ ζωή,
Τέτοιος μοῦ φαίνεται ὁ ἄνθρωπος, ἢ θᾶμαι ἐγὼ λογιάζω,
Ἂν καὶ σὲ πλούτη τὴν καρδιὰ καὶ σὲ τιμὲς δὲ βάζω
Χυδαῖες, κ' ἡ Δόξα κι' ὁ Ἔρωτας εἶναι γιὰ μὲ τὸ Θεῖο :
Ὁ ἕνας μὲ κάνει ἔξω ἀπὸ μὲ νὰ ζῶ ἐγώ, καὶ πάλι
Τὸν πόθο ἐγὼ τὸν ὄμορφο κερδίζω ἀπὸ τὴν ἄλλη,
Μὰ ὡς τώρα ἄλλο ἀπ' τὶς μάνιτες δὲν ἔχω καὶ τῶν δύο.

(Μετάφραση) ΓΕΡΑΣ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

FRIEDRICH HÖLDERLIN (*)

ΤΟ ΑΣΜΑ ΤΟΥ ΥΠΕΡΙΟΝΟΣ

Ἐκεῖ πάνω πλανιέστε στὸ φῶς,
Σὲ στρῶμα ἁπαλό, μακάρια πνεύματα !
Αὔρες θεϊκές, φωτοβόλες
Σᾶς κινοῦνε ἀλαφρά,
Καθὼς χέρια τεχνίτρας
Χόρδες ἱερές.
Ἀμέριμνα, σὰν τὸ κοιμούμενο
Βυζασταρούδι, ἀνασαίνουν οἱ Οὐράνιοι·
Ἁγνό, φυλαγμένο,
Σὲ μπουμπούκι σεμνὸ
Αἰώνιον ἀνθίζει.
Τὸ πνεῦμα τους,
Καὶ τὰ μάτια μακάρια
Κοιτᾶνε σὲ μιὰ σιωπηλὴ
Ξαστεράδα κ' αἰώνια.

Μὰ σὲ μᾶς γραφτὸν εἶναι,
Πουθενὰ νὰ μὴ βρίσκωμε ἀνάπαυση,
Ἀφανίζονται, πέφτουν
Οἱ ἄνθρωποι οἱ δύστυχοι
Ἀπ' τὴ μιά, στὰ τυφλά,
Ὡς τὴν ἄλλη τὴν ὥρα,
Σὰ νερὰ ποὺ ἀπὸ βράχο
Σ' ἄλλο βράχο χτυπᾶνε,
Καὶ στοῦ Ἀγνώστου κυλᾶν τὸν γκρεμνό.

AUGUST von PLATEN

ΤΡΙΣΤΑΝΟΣ

Ὅποιος τὴν Ὀμορφιὰ μὲ μάτια ἰδεῖ,
Στὸ θάνατο κρυφὰ τὸ εἶναι του δόνει,
Γιὰ τίποτα δὲν κάνει πιὰ στὴ γῆ,
Μὰ τρέμει ὅταν ὁ θάνατος ζυγώνει,
Ὅποιος τὴν Ὀμορφιὰ μὲ μάτια ἰδεῖ.

Τοῦ ἔρωτα νοιώθει αἰώνια τὸν καϋμό,
Γιατὶ στὴ γῆν ὁ ἀνόητος μόνο ἐλπίζει
Νὰ βρῇ στὸν τέτοιο πόθο ἀναπαμό :
Αὐτός, τοῦ Ὡραίου τὸ βέλος ὅπου ἀγγίζει,
Τοῦ ἔρωτα νοιώθει αἰώνια τὸν καϋμό.

Ἄχ, νὰ στερέψῃ θἄθελε σὰ βρύση,
Κάθε πνοὴ φαρμάκι νὰ γενῇ,
Τὸ θάνατο ἀπὸ τ' ἄνθια νὰ μυρίσῃ·
Ὅποιος τὴν Ὀμορφιὰ μὲ μάτια ἰδεῖ,
Ἄχ, νὰ στερέψῃ θἄθελε σὰ βρύση !

(Μετάφραση) ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

(*) Ὁ Φριδερίκος Χέλδερλιν (1770—1843) εἶναι ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους λυρικοὺς τῆς Γερμανίας, ἴσως ἴσως καὶ τοῦ κόσμου. Φίλος προσωπικὸς τοῦ Σίλλερ. Μιὰ ζωὴ ταραχώδης καὶ ἡ παραφροσύνη του (1802) ἀνέκοψαν τὴ σταθερὴν ἐξέλιξη ἑνὸς ἔργου, ποὺ πολλοὶ τὸ περίμεναν ἰσάξιο τοῦ Γκαῖτε. Ἑλληνολάτρης, μοναδικὸς φορμίστας, ὁ' αὐτὸ τὸ σημεῖο μόνο τοῦ φὸν Πλάτεν κατώτερος, μὲ μιὰ βαθύτατη λυρικὴ σκέψη, μ' αἴσθημα πλούσιο καὶ πηγαῖο, κατώρθωσε μὲ τὰ λίγα σχετικῶς ποιήματά του νὰ πάρῃ τὴν ἤδη πρωτεύουσα θέση του μὲς στὰ Γερμανικὰ Γράμματα. Ὡς χαρακτηριστικὸ τῆς ἐκλεκτικότητος καὶ τῆς σημασίας του γενικά, ἂς σημειωθῇ καὶ τὸ γεγονὸς πῶς ὁ Νίτσε, ποὺ ἀρνήθηκε τὸ πᾶν, μόνο μπροστὰ στὸ Γκαῖτε καὶ στὸ Χέλδερλιν στάθηκε μὲ προσοχή. Ἐκτὸς ἀπ' τὰ τραγούδια του, δημοσιευμένα σὲ δυὸ τόμους ἀπὸ τὸ Litzmann (1897). Ἔγραψε καὶ τὸ ὑπέροχο μυθιστόρημα: Ὁ Ὑπερίων ἢ ὁ ἐρημίτης τῆς Ἑλλάδος, κ. ἄ. Βιβλιογρ. Litzmann (1890), Wildbrandt (1896), Müller-Rastatt (1894) κ. ἄ.

ANTHERO DE QUENTAL

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΕΥΤΥΧΙΑΣ

Ὄνειρον εἶδα κι' ἤμουνα τοῦ ἔρωτα παλαβίνος,
ποὺ μέσ' στὶς νύχτες κάλπαζα πάνου σέ μαῦρον ἄτι,
μέσ' σὲ κοιλάδες ἔρημες, βουβές καὶ στοιχειωμένες,
τῆς Εὐτυχίας τὸ μαγικὸ γυρεύοντας παλάτι.

Ἀπόκανα, λιγοθυμῶ καὶ πάω νὰ πέσω χάμου.
Ἡ ἁρματωσιά μου χάλασε κι' ἔσπασε τὸ σπαθί μου...
Καὶ νὰ ποὺ ξάφνου ἀέρινο, παράξενο κι' ὡραῖο
τὸ μαγικὸν ἐπρόβαλε παλάτι ἀντικρύ μου !

Χτυπῶ τὴν πόρτα δυνατὰ καὶ ξεφωνίζω: Ἀνοῖχτε !
Ὁ Τυχοδιώχτης εἰμ' ἐγὼ κι' ὁ Ἀποκληρωμένος...
Πόρτες χρυσὲς ἀνοίξετε, γιατ' εἶμαι πεθαμένος !

Μὲ γδοῦπο ἀνοίξαν οἱ χρυσὲς πόρτες καὶ μπῆκα μέσα
κι' ἔτρεξα ἐδῶ, κι' ἔτρεξα κεῖ κι' ἔτρεξα πάνου-κάτου,
μὰ εἶδα σκοτάδια μοναχὰ καὶ σιωπὴ Θανάτου !

ΕΠΙΣΚΕΨΗ

Τὴν κάμαρά μου στόλισα μὲ ἄνθη,
τὴ μύρωσα μὲ μόσκο μυροβόλο,
ἐντύθηκα πορφύρα φωτοβόλο
κι' ἐπῆρα καὶ τὴ λύρα μου, σὰ βάρδος.

Ἐράντισα τὸ σῶμα μου μὲ νάρδο,
ἀπὸ τὴν πλάνα Ἀνατολὴ φερμένο,
γιὰ νὰ δεχτῶ ἐπίσημα κι' ἀντάξια
μυστηριώδη κάποια ποὺ προσμένω.

Τί ἄγγελος, πριγκήπισσα γιὰ νύμφη
ἦταν αὐτὴ ποὺ ἐρχόταν νὰ στολίσῃ
ἔτσι ἄξαφνα τὸ ἔρμο φτωχικό μου ;

Οὔτε πριγκήπισσα ἦταν οὔτε νύμφη :
ἦταν ἡ ἀνάμνησή σου ποὺ χτυποῦσε
τὶς πόρτες τὶς χρυσὲς τοῦ ἔρωτάμου !

ΝΤΙΒΙΝΑ ΚΟΜΕΝΤΙΑ

Κατὰ τὸν ἄπειρο οὐρανὸ ὑψώνοντας τὰ χέρια,
πρὸς τοὺς ἀόρατους θεούς, γεμάτοι ὀργὴ καὶ πόνο
οἱ ἄνθρωποι φωνάζουνε : Θεοὶ σκληροὶ καὶ πλάνοι,
ποὺ ὁρίζετε τοῦ ἄνθρωπου τὴ ζήση καὶ τὴ μοῖρα,

γιὰ ποιὸ σκοπὸ μᾶς πλάσατε ; Ἀδιάκοπα κυλάει
ὁ χρόνος καὶ τυραγνιὰ τὸν κόσμο κυβερνᾶνε
ἡ Ἁμαρτία, ἡ Χίμαιρα, ὁ Πόνος καὶ ἡ Πάλη
μέσ' σ' ἕνα στρόβιλλο σκληρό, τρελλό, δαιμονισμένο...

Δὲν ἤτανε καλλίτερα στὴν ἀγαθὴν εἰρήνη
τοῦ Τίποτα κι' ἀκόμα ποὺ δὲν ἔχει ὡς τώρα ὑπάρξει
αἰώνια νὰ κοιμώμαστε, σὰν πρὶν νὰ γεννηθοῦμε ;

Γιὰ ποιὸ σκοπὸ διαβολικὸ μᾶς φέρατε στὸν κόσμο ;
Μὰ οἱ Θεοὶ μὲ μιὰ φωνὴ πιὸ πένθιμην ἀκόμα
τοὺς λένε :—Ἐσεῖς μᾶς πλάσατε. Γιατὶ μᾶς καταριέστε ;

ΘΑΝΑΤΟΣ - ΑΓΑΠΗ

Αὐτὸ τὸ μαῦρον ἄτι, ποὺ τὶς νύχτες
ἀκούω νὰ καλπάζῃ στὰ ὄνειρά μου
καὶ κάποτες στὶς νύχτιες τὶς στράτες
φανταστικὸ προβάλλει στὴ μχτιά μου,

ποῦθ' ἔρχεται ; Τί μέρη στοιχειωμένα
καὶ τρομερὰ νὰ ἔχει προσπεράσῃ,
ποὺ σκοτεινὸ κι' ὑπέροχο προβάλλει
μὲ φρίσσουσα τὴ χαίτη ἀπὸ τὰ δάσῃ ;

Ἕνας ἱππέας δυνατὸς κι' ὡραῖος
μὲ τρομερὴ μὰ ἥσυχη ματιά,
ντυμένος φεγγοβόλο ἁρματωσιά,

πάει ἄφοβος καβάλλα πάνω στ' ἄτι :
Καὶ λέει τὸ στοιχεῖο :—Ἐγὼ εἶμαι ὁ Χάρος !
Κι' ὁ καβαλλάρης ἀπαντᾶ :—Κι' ἐγώ, ἡ Ἀγάπη !

Η ΙΔΕΑ

Ἀνάγκη νὰ ζητήσουμε ἕνα καινούργιο δρόμο !
Μίας καινούργιας γέφυρας νὰ ρίξουμε τὸ τόξο,
γιὰ νὰ βρεθῇ ἀντίπερα ἡ ψυχὴ—καὶ γιὰ ν' ἀνέβῃ
τὸ ὑπερύψηλο βουνό, τὸ φῶς ποὺ τ' ἀγκαλιάζει.

Ἂν μᾶς ἀρνιοῦνται τὸ ψωμὶ καὶ τὸ κρασὶ ἐδῶ πέρα,
ἐμπρός ! εἶναι ἀπέραντος ὁ ὁρίζοντας... Ὁ κόσμος
δὲ σταματάει ὅπου κι' αὐτός ! Πέρα του, ἐμπρός, παντοῦθε
ὑπάρχει φῶς γιὰ νὰ τὸ πιῇς, ζωὴ γιὰ νὰ τὴ ζήσῃς !

Ἐμπρός ! θὰ βροῦνε οἱ νεκροὶ τάφο νὰ τοὺς σκεπάσῃ...
Μὰ ὅσοι ζοῦν ἂς περπατοῦν τινάζοντας, σὰ σκόνη
τοῦ δρόμου, ἀπὸ πάνω τους τὶς παλαιὲς θρησκεῖες !

Ἦταν γλυκὸ καὶ ἁπαλὸ τὸ στῆθος τοῦ Χριστοῦ...
Καὶ τί σημαίνει; Ὡς κι' αὐτὸν θ' ἀφήσουμε στὸ δρόμο,
ἂν πέρα ἀπὸ τὸ στῆθος του πιότερο φῶς ὑπάρχει !

(Μετάφραση) ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

JEAN MORÉAS

ΑΠΟ ΤΙΣ «FUNERAILLES»

Κάτω ἀπὸ τὰ χαμόσερτα μαλλιά σας, νεραϊδοῦλες,
μ' ἐτραγουδήσατε γλυκά, 'στὸν ὕπνο μου ἀπὸ πάνω.
κάτω ἀπὸ τὰ χαμόσερτα μαλλιά σας, νεραϊδοῦλες,—
'στὸν μαγεμμένο ἀνάμεσα, 'στὸν ξωτικὸ δρυμῶνα.

Στὸν ξωτικὸ δρυμό, μὲ τὶς κρυφὲς τελετουργίες,
νυφοῦλες τρισπονετικές, τὴν ὥρα ποὺ 'κοιμώμουν,
μοῦ παραδώσατε, σεμνὲς νυφοῦλες, μὲς 'στὸ χέρι,
τὸ χρυσὸ σκῆπτρο, ἀλλοίμονο ! τὴν ὥρα ποὺ 'κοιμώμουν.

Τὄμαθα ἀπὸ τὰ τότες πιὰ πῶς εἶναι ψέμμα ἢ θάμμα
τὸ σκῆπτρο τὸ χρυσὸ καὶ τὰ τραγούδια 'στὸν δρυμῶνα,
μά, σᾶν τὸ εὐχολοπίστευτο παιδάκι, κλαίω γιὰ κεῖνα,
καὶ θἄθελα νὰ κοιμηθῶ ξανὰ μὲς 'στὸν δρυμῶνα.

Κι' ὥς τόσο τί, κι' ἂν τὄμαθα πῶς εἶναι ψέμμα ἢ θάμμα ;

(Μετάφραση) ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗΝ "ΑΓΡΙΟΠΑΠΙΑ,, (*)

I

Ἀπὸ τὸ 1877 κ' ἐντεῦθεν, ὁ Ἑρρῖκος Ἴψεν δὲν εἶναι πλέον ὁ *ποιητής*, πού, ἔχοντας πηγὴ τὴν ἱστορία καὶ τὶς *σάγες* τῆς πατρίδας του, προσπαθεῖ νὰ προσαρμόσῃ τὰ πορίσματα τῆς προσωπικῆς πείρας του ἢ καὶ εἰκόνες, πολὺ συχνά, τῆς σύγχρονης ζωῆς μὲ ἱστορικὰ καὶ ἡρωϊκὰ πρόσωπα ἢ καὶ μὲ ἱστορικὰ ἢ θρυλικὰ ἐπεισόδια. Ἀπὸ τὴ μιὰ στὴ Γαλλία τὸ θέατρο τοῦ Ὠζιὲ καὶ τοῦ Σκρὶμπ ἐκτοπίζει τὴν παλαιὰ παράδοση κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη στὴ Γερμανία ὁ Φρειδερῖκος Χέμπελ ὑψώνεται ὡς δραματικὸς μὲ τὴ συγχρονιστική του «Μαρία Μαγδαλινή», ἀκόμα καὶ στὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ, πάνω ἀπὸ τὴν κορυφή, ποὺ εἶχε φτάσει ὁ Σίλλερ μὲ τοὺς «Λῃστὰς» καὶ τὴ «Μαρία Μύλλερ» του. Ἀκόμα καὶ στὴ Δανία, τὸ πιὸ προχωρημένο τότε σκανδυναυικὸ κράτος, ὁ Ἐλενσλέγκερ φαίνεται νὰ μὴν ἱκανοποιῇ τὶς ἀπαιτήσεις ἑνὸς κοινοῦ, πού, καθὼς συνέβη σ' ὅλα τὰ ἐλεύθερα κράτη τῆς Εὐρώπης, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεταβατικὴ ἱστορικοκοινωνικὴ περίοδο, βρέθηκε μπροστὰ σὲ νέες ἀπόψεις ζωῆς καὶ νέες κατευθύνσεις. Κ' ἔτσι κι' ὁ Ἴψεν, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἤδη, ἐγκαινιάζει στὸν τόπο του μὲ τὰ «Στηρίγματα τῆς Κοινωνίας» του τὸ σύγχρονο σκηνικὸ ἔργο, ποὺ συγγραφεῖς ἄλλων ἐθνῶν, περισσότερο προηγμένων τότε, εἶχαν ἐγκαινιάσει πολὺ πιὸ πρὶν βέβαια, χωρὶς ὅμως οὔτε τὴν ὑπόνοια νὰ δώσουν, ὅτι τὸ νέον αὐτὸ θέατρο θὰ μποροῦσε νὰ φτάσῃ στὴν ἐντέλεια, ποὺ τὸ ἔφερεν ὁ μέγας αὐτὸς ἀπόστολος τοῦ Βορρᾶ.

Κάνοντας μίαν εἰσαγωγὴ στὴν «Ἔντα Γκάμπλερ(**) ἔλαβα τὴν εὐκαιρία νὰ πῶ μερικὰ γιὰ τὸν Ἴψεν γενικὰ καὶ γιὰ τὸν τρόπον εἰδικώτερα, μὲ τὸν ὁποῖον ἐδούλευε. Σήμερα δὲν ἔχω νὰ προσθέσω τίποτα στὸ κεφάλαιον αὐτό, παρὰ μόνον ὅτι τὸ *ἐνιαῖον* τῆς ἰδεολογίας τοῦ Ἴψεν, ποὺ ζητοῦν μερικοί, δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῇ παρὰ στὴν ἔμμονη τάση καὶ προσήλωσή του στὴν ἰδέα τῆς δημιουργίας μιᾶς ἀνώτερης κοινωνίας ἀνθρώπων. Τὸ ἰδανικὸν αὐτὸ μολαταῦτα τοῦ Ἴψεν δὲν μπορεῖ νὰ πλαισιωθῇ στὰ προδιαγεγραμμένα σύνορα καμμιᾶς ἀπὸ τὶς ὑπάρχουσες θεωρίες καὶ θὰ ἦταν ἄπορο κάθε σοβαρότητος, ἂν ἔλεγε κανεὶς κατὰ τρόπο δογματικό, πὼς ὁ Ἴψεν ἦταν συντηρητικὸς ἢ δημοκράτης ἢ σοσιαλιστὴς ἢ ἀναρχικός, τὴ στιγμὴ ποὺ φαίνεται τὴ μιὰ ὑπέρμαχος τοῦ ἑνὸς καὶ πολέμιος τοῦ ἄλλου, ἐνῷ πιὸ πέρα τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς. Ὁ Ἴψεν ζητώντας τὴ δημιουργία αὐτῆς τῆς ἀνώτερης κοινωνίας ἀνθρώπων, δὲν πολεμᾶ κανένα σύστημα ριζικά, ξέροντας σὰν τὸν Ταίν, πὼς ὅλα, κι' αὐτὸ τὸ παρελθόν, ἔχουνε τὶς καλὲς καὶ τὶς κακὲς ἀπόψεις των καὶ μὴ ἀποκλείοντας τὴν πιθανότητα, πὼς κ' ἡ παράδοση μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ πρότυπα ἀξιόλογα καὶ πολύτιμα γιὰ τὴν καθοδήγηση τοῦ Σήμερα καὶ τὴν προπαρασκευὴ τοῦ Αὔριο. Γενικὰ τὸ ἔργο τοῦ Ἴψεν μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ σὰν ἕνας «ἀγὼν λυτρώσεως». Λυτρώσεως ἀπὸ κάθε τί, ὁπουδήποτε κι' ἂν ἀνήκῃ, ποὺ συντελεῖ στὴ δυστυχία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ποὺ παρεμποδίζει τὴν ἀνάπτυξη καὶ τὴν ἔνταση κάθε ζωϊκῆς δυνάμεως γιὰ τὴ δημιουργία αὐτῆς τῆς ἀνώτερης κοινωνίας ἀνθρώπων.

***

Ἡ «Ἀγριόπαπια», τὸ πέμπτο σὲ χρονολογικὴ σειρὰ κοινωνικὸ ἔργο τοῦ Ἴψεν (1884), μπορεῖ κάλλιστα, παρὰ τὴν καταγέλαστην ἐλεεινότητα τῶν περισσοτέρων ἡρώων του καὶ παρὰ τὴ δριμύτατη σάτυρα τοῦ συγγραφέως, νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μιὰ σύγχρονη κοινωνικὴ τραγῳδία. Σὲ κανένα ἔργο τοῦ Ἴψεν δὲ συναντᾶ κανεὶς τόσην ἀθλιότητα. Κανένα ἔργο του δὲ γεννᾶ τόσο πολλὰ διαδοχικὰ συναισθήματα ὅσον αὐτό. Ἂν γελάσῃ κανεὶς στὴν ἀρχὴ μὲ τὸ γέρον Ἔκδαλ, θὰ γελάσῃ γιὰ νὰ αἰσθανθῇ πιὸ ὕστερα τὸ βαθύτερον σίκτο καὶ στὸ τέλος τὴ φρίκη. Τέλος κανένα ἔργο τοῦ Νορβηγοῦ διδασκάλου δὲν εἶναι τόσο πλούσιο σὲ ἀνθρώπινους χαρακτῆρες. Κάθε πρόσωπο ἐκεῖ μέσα εἶναι καὶ χαρακτήρας. Καὶ παρὰ τὴ σχετική, κάποτε, ὑπερβολὴ τοῦ συγγραφέως στὴ διαγραφή τους, πάντως ὑπερβολὴ θεμιτὴ καὶ προσαρμοσμένη στὸ αὐστηρότερο νόημα τῆς Τέχνης, δὲ βρίσκεται τύπος στὴν «Ἀγριόπαπια», πού, ἐνῷ μόνο τὸ δαιμόνιον ἑνὸς Δοστογέφσκυ θὰ μποροῦσε νὰ παρουσιάσῃ στὴν Τέχνη, νὰ μὴν εἶναι μιὰ γνωριμία μας ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἀθλιότητα τῆς ζωῆς.

II

Στὴν «Ἀγριόπαπια» ὁ Ἴψεν, ὁ ἔνθερμος αὐτὸς κῆρυξ τῆς ἀληθείας, ἔρχεται νὰ μᾶς ἐκφράσῃ τὶς πρῶτες ἀμφιβολίες του γιὰ τὴν ὠφελιμιστική, νὰ ποῦμε, σκοπιμότητα τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἀπόλυτης αὐτῆς ἀλήθειας παντοῦ καὶ πάντα, ποὺ ὡς θεωρία εἶναι τόσο μεγαλοπρεπῶς ὄμορφη καὶ γενναία. Δὲ θ' ἀναπτύξω ἐδῶ τὴν ὑπόθεση τοῦ ἔργου, οὔτε θὰ ἐπιχειρήσω νὰ δικαιολογήσω τὸν τίτλο του, πρᾶγμα εὔκολο καὶ γιὰ τὸν πλέον ἀμύητον ἀναγνώστη, οὔτε θὰ σταματήσω στὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυση τῶν ἡρώων του, ποὺ πολλοὶ ἀπ' αὐτούς, ὅπως ὁ Γιάλμαρ Ἔκδαλ κι' ὁ γέρος ὁ πατέρας του, εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ ζωντανούς, ποὺ ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὁ Ἴψεν. Ἁπλῶς μόνο θὰ σχολιάσω καὶ γώ, ὕστερα ἀπὸ τόσους ἄλλους, τὸ γεγονὸς πὼς ἕνας Νορβηγὸς ἠθοποιός, ὑποδυόμενος τὸ ρόλο τοῦ γιατροῦ Ρέλλιγκ, φόρεσε τὴ μάσκα τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέως τῆς «Ἀγριόπαπιας», γιατὶ αὐτὸ θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὴν κατανόηση τῆς ἐσώτερης διαθέσεως, ποὺ κατεῖχε τὸν Ἴψεν, σὰν ἔγραφε τὸ ἔργο του αὐτό.

(*) Ὁ ἐκδοτικὸς Οἶκος τοῦ κ. Γ. Βασιλείου κυκλοφορεῖ σὲ λίγες μέρες τὴν «Ἀγριόπαπια» τοῦ Ἴψεν, ἀριστοτεχνικὰ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸ συνεργάτη μας Λέοντα Κουκούλα. Στὴ μετάφρασή του αὐτὴ ὁ Κ., βαθὺς ἑρμηνευτὴς τῆς Ἰψενικῆς τέχνης, προτάσσει τὸν παραπάνω πρόλογο, ποὺ εὐγενικὰ μ�ς παραχώρησε ὁ ἐκδότης του καὶ μὲ χαρὰ δημοσιεύουμε, σὰ μιὰν ὀφειλόμενη ἀπάντησή μας σὲ κάποιους, ποὺ ἀνακατεύοντας ἐπιπόλαια μερικὰ ὀνόματα, μιλᾶν δίχως σεβασμὸ γιὰ τεχνίτες, ποὺ πήρανε τὴ θέση τους στὰ ἑλληνικὰ γράμματα, ὕστερ' ἀπὸ μελέτη πολύχρονη καὶ μιὰ δουλειὰ ἀκούραστη καὶ θετική.

Σημ. τῆς «Μούσας»

(**) Βλέπε: Βιβλιοθήκη «Ἐκλεκτὰ Ἔργα» ἀριθ. 5.

Ὁ Γρηγόρης Βέρλε, ὁ ἄνθρωπος ποὺ γυρίζει παντοῦ μὲ τὴν ἰδανική του ἀξίωση, ποὺ γυρεύει τὴν ἀλήθεια, ποὺ κηρύσσει τὴν ἠθική, εἶναι πράγματι ὁ συγγραφεύς; Πολλοὶ εἶπαν «ναί», χωρὶς νὰ ἐξετάσουν βαθύτερα τὸ πρᾶγμα, γιὰ νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ὁ Γρηγόρης Βέρλε, ἀνεξαρτήτως τῶν ἰδανικῶν του, ποὺ μπορεῖ νὰ τᾶχῃ κ' ἕνας φαντασιόπληκτος ἢ ἕνας ἡμιπαράφρων, δὲν εἶναι πρόσωπο σοβαρό. Εἶναι ἕνας ἀνόητος καὶ τὸ μεγαλύτερο καὶ τὸ πιὸ ἀτιτὸ δεῖγμα τῆς ἀνοησίας του, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ, καὶ μέχρι τέλους ἀκόμα, πὼς ὁ Γιάλμαρ Ἔκδαλ εἶναι ἕνα πρόσωπο χωρὶς καμμιὰν ἠθικὴν ὑπόσταση. Ὥστε γιατὶ τὸ δράδημα τοῦ Νορβηγοῦ ἠθοποιοῦ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς χονδροειδὲς καὶ παράλογο; Τουλάχιστον ἡ ὁλοένα αὐξανομένη στὰ μεταγενέστερα ἔργα τοῦ Ἴψεν ἀπαισιοδοξία, ἔπρεπε νὰ πείσῃ τὸ μελητητὴ γιὰ τὴ διαγνωστικὴ δύναμη τοῦ ἠθοποιοῦ αὐτοῦ, ποὺ παίζοντας τὸ Ρέλλιγκ, παρουσιάσθηκε στὴ σκηνὴ μὲ τὴ μορφὴ τοῦ Ἴψεν. Ἴσως ὁ Ρέλλιγκ νὰ μὴν ἀντιπροσωπεύῃ τὶς πεποιθήσεις τοῦ συγγραφέως ἐξ ὁλοκλήρου. Ἀλλὰ μήπως κι' ὁ ἴδιος ὁ Ρέλλιγκ πιστεύει κατὰ βάθος σ' ὅλα ὅσα λέει; Ἐμεῖς στὸ πρόσωπο τοῦ σαρκαστοῦ αὐτοῦ, ποὺ ἀντιθέτως ἀπὸ τὸ Γρηγόρη Βέρλε, κηρύσσει τὸ «ζωτικὸ ψεῦδος» ὡς ἀπαραίτητο μέσον συγκρατήσεως τῶν ἀνισχύρων ἀνθρώπων στὴ ζωή, διακρίνομε τὶς πρῶτες ἀμφιβολίες τοῦ Ἴψεν γιὰ τὴν πραγματικὴ χρησιμότητα τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀπόλυτης ἀλήθειας. Φυσικά, ὁ κόμης Προζὸρ δὲν ἔχει καθόλου ἄδικο, ὅταν λέει, πὼς ὁ ἀνταγωνισμὸς τῶν δύο αὐτῶν προσώπων εἶναι ἡ ἀπήχηση μιᾶς πάλης, ποὺ γίνεται μέσα στὴν ἴδια τὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέως. Εἶναι ὅμως ἀνάξιο προσοχῆς νὰ ἐξετάσῃ κανεὶς ποιὸ ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς πάλης αὐτῆς; Στὸ ἀνατριχιαστικὰ πεσσιμιστικὸν αὐτὸ ἔργο τοῦ Ἴψεν, βλέπομε τὸν κήρυκα τῆς ἀλήθειας καὶ τοῦ ἰδανικοῦ, ὄχι μόνο συντριβόμενο πάνω στὸ βράχο τῆς ἀδυσώπητης πραγματικότητος, μὰ καὶ σχεδὸν γελοιοποιούμενο. Μὲ τὸ νὰ χύσῃ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας ὁ Γρηγόρης Βέρλε στὸ παρελθὸν καὶ στὸ παρὸν τοῦ παιδικοῦ του φίλου, καταστρέφει τὴ ζωὴ ἑνὸς ἀνθρώπου, εὐτυχισμένου μέσα στὴν ψεύτικην ἀτμόσφαιρα ποὺ ζοῦσε, καὶ ὁδηγεῖ τὴν Ἑδβίγη, τὸ τόσο συμπαθὲς αὐτὸ πλάσμα, σ' ἕναν ἄδικο θάνατο. Κι' ὅταν τέλος πείθεται πὼς ὁ Ρέλλιγκ ἔχει δίκιο καὶ ἀποφασίζει ν' αὐτοκτονήσῃ, γιατὶ τὴ ζωὴ δὲν ἀξίζει νὰ τὴ ζῇ κανεὶς σὰν εἶναι τέτοια, ἔρχεται ὁ ἀδέκαστος αὐτὸς γιατρὸς νὰ γελοιοποιήσῃ κι' αὐτὴ τὴν τελευταία του, τὴν ὁπωσδήποτε γενναία καὶ ἀγνιστική, χειρονομία.

Βέβαια, οἱ περισσότεροι ἥρωες τοῦ Ἴψεν συντρίβονται μπροστὰ στὴν πραγματικότητα. Ἀλλὰ στὴν ἥττα ἑνὸς Μπράντ ἐνυπάρχει δύναμη καὶ μεγαλεῖο. Κι' ὁ Στόκμαν εἶναι συμπαθητικὸς ὑποκύπτοντας. Κι' ὁ Σόλνες κι' ὁ Ροὔμπεκ πεθαίνοντας. Κι' αὐτὸς ὁ Γαβριὴλ Μπόρκμαν ἀκόμα, ὁ αἰχμάλωτος λύκος, ἔχει κάτι τὸ περίεργα ἐπιβλητικό. Ὅλοι αὐτοὶ κάτι κάνανε πρὶν ὑποκύψουν, προτοῦ πεθάνουν. Ὁ Γρηγόρης Βέρλε ὅμως δὲν ἔχει κάνει τίποτα. Πῶς θὰ μποροῦσεν ὁ Ἴψεν, παρ' ὅλα τὰ πικρὰ ποτήρια ἀμφιβολίας ποὺ ἄδειασε στὴ ζωή του, νὰ κλείσῃ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό του στὸ πρόσωπο τοῦ Γρηγόρη Βέρλε; Ὅσο κι' ἂν ἀμφέβαλλε, σὲ στιγμές, στὴν ἐπικράτηση τοῦ ἰδανικοῦ του, δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ γυρεύῃ τὴν ἔνταση τῶν ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου γι' αὐτὴ τὴν ἐπικράτηση, ἔστω κι' ἂν ἡ ἥττα ἢ ὁ θάνατος τὸν περίμενε. Εἶναι ἔντιμη γιὰ τὸν Ἴψεν μιὰ τέτοια ἥττα, ὅπως ὄμορφος εἶναι γιὰ τὸ Νίτσε ὁ θάνατος, ποὺ ἔρχεται στὴν ὥρα του. «Νὰ θέμε κι' ὅταν ἀκόμα σταματᾶ ἡ μπόρεσή μας», φωνάζει ὁ Μπράντ. Ναί, μὰ ὁ Γρηγόρης Βέρλε εἶναι ὁ πιὸ ἀξιοθρήνητος οὐτοπιστής, ποὺ μπορεῖ νὰ συναντήσῃ κανεὶς στὰ ἔργα τοῦ Ἴψεν. Στὴν «Ἀγριόπαπια» βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μιὰν εἰδικὴ περίπτωση. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς ἀλήθειας στὴ ζωὴ ἀνθρώπων, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ζοῦν χωρὶς τὸ ψεῦδος. Οὔτε ὁ Ρέλλιγκ παραδέχεται ὡς ἀξίωμα τὸ «ζωτικὸ ψεῦδος» ποὺ κηρύσσει. Τὸ λέγει κάπου καθαρὰ στὸ Γρηγόρη Βέρλε, πὼς προβάλλει πάντα τὴν ἰδανικὴ του ἀξίωση σὲ ἀνθρώπους **φτωχοὺς** κι' ἀνάξιους γι' αὐτήν.

Στὴν «Ἀγριόπαπια» λοιπὸν ὁ Ἴψεν ἐκφράζει τὶς πρῶτές του ἀμφιβολίες κι' ὅπως πάντα ρωτᾶ: «Εἶναι ἡ ἀλήθεια τροφὴ γιὰ κάθε στομάχι;» Ὤ, ἡ Ζωὴ δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ μιὰ **κατραχόλα**· εἶχε δίκιο ὁ Βέντεκιντ. Πῶς νὰ συγκρατηθοῦν οἱ ἀνίσχυροι σ' αὐτήν; Κι' ὁ Ἴψεν ρωτᾶ ὅπως πάντα: «Ἂν μιὰ πλάνη, ἂν ἕνα ψεῦδος μπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἄνθρωπο στὴ ζωή, γιατὶ νὰ τὸν βγάλωμε ἀπὸ τὴν πλάνη του, ἀφοῦ ἔτσι τὸν κάνομε δυστυχῆ;»

***

Πολλὲς ἀπόψεις μᾶς δείχνει ὁ Ἴψεν στὴν «Ἀγριόπαπια» καὶ πολλὰ ἐρωτήματα μᾶς προβάλλει. Ἐμεῖς ὅμως θὰ σταματήσωμε ἐδῶ, χωρὶς νὰ ἐπεχειρήσωμε νὰ καταδείξωμε, γιὰ νὰ δώσωμε μεγαλύτερο κῦρος στὰ παραπάνω, τὸ πῶς ὁ Ἴψεν, πιστεύοντας ἀρχικὰ τὴν πλάνη ὡς στοιχεῖο ζωτικὸ μόνο γιὰ τοὺς ἀνισχύρους ἀνθρώπους, καταλήγει, στὴν ἐξέλιξή του, μὲ τὸ νὰ τὴν παραδέχεται ὡς τέτοιο καὶ γιὰ τοὺς δυνατοὺς ἀκόμη ἀνθρώπους, καὶ γιὰ τοὺς ἥρωές του ἐκείνους, ποὺ στὸ πρόσωπό τους βρίσκομε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Θὰ σταματήσωμε ἐδῶ, γιατί, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἐτονίσαμε, ὁ Ἴψεν εἶναι πρὸ πάντων δραματικὸς συγγραφεύς. Ἡ ἰδεολογία εἶναι ὅ,τι λιγώτερο μπορεῖ νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ μέσα στὸν ψυχολογικὸν αὐτὸ λαβύρινθο, ποὺ ὀνομάζεται «ἰψενικὸ θέατρο».

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

Η ΑΠΟΦΑΣΗ

Τῆς θέλησής μου τὰ κομμάτια θὰ συνάξω ἕνα-ἕνα,
ποὺ κοίτονται σὰ λείψανα τριγύρω σκορπισμένα,
—σὰν τοὺς σκηνίτες, ποὺ ὅλα τους τὰ πράγματα συνάζουν
καὶ τὰ φορτώνουν καὶ γιὰ νέες πορεῖες τὰ ἑτοιμάζουν.
Τῆς θέλησής μου θὰ συνάξω ἕνα-ἕνα τὰ κομμάτια
καὶ θὰ τραβήξω σ' ἄλλους δρόμους, σ' ἄλλα μονοπάτια.
Σὲ νέους ὁρίζοντες καὶ νέα αἰσθήματα θὰ νοιώσω
καὶ μὲ τὴ νέα ζωὴ καὶ κάτι νέο θὰ κατορθώσω.

Μὰ ὅμως φοβᾶμαι πὼς τὴν τελευταία στιγμὴν ἐκείνη,
κάτι μικρὸ κι' ἀνέλπιστον ἐμπόδιο θὰ μοῦ γίνει,
σὲ μιὰ στιγμὴ θὰ σκορπιστεῖ σὰν πρῶτα ἡ θέλησή μου
καὶ θὰ ξεχάσω πιὰ τὴν τόσο ὡραίαν ἀπόφασή μου.

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΡΤΟΓΑΛΛΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ(*)

I

ANTHERO DE QUENTAL

Ὁ Anthero de Quental θεωρεῖται ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πορτογάλλους ποιητὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ δὲ διστάζω νὰ τὸν κατατάξω στὴ σειρὰ τῶν μεγαλύτερων τοῦ κόσμου κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ. Ὅπως ὁ Μπωντελαὶρ κι' ὅπως ὁ Ἐρεδιά, δὲν ἄφησε κι' αὐτὸς παρὰ ἕνα μόνο τόμο τραγουδιῶν, ἀποτελούμενο ἀπὸ ἑκατὸν ὀχτὼ σονέττα. Ὁ Ἐρεδιὰ μᾶς ἔδειξε τὶ μπορεῖ νὰ γίνῃ τὸ σονέττο στὰ χέρια ἑνὸς ὑπομονητικοῦ καὶ μεγάλου τεχνίτη: σπάνιο κομψοτέχνημα, γαλήνιο ἀνάγλυφο, κόσμημα μὲ ἐξαίσιες ἰριδώσεις πετραδιῶν. Ὁ Ἐρεδιὰ ἔβαλε στὸ σονέττο ὅλη τὴν τέχνη του. Ὁ Κεντὰλ ἔβαλε κάτι περισσότερο: ὅλη τὴν ψυχή του. Τὰ σονέττα τοῦ πορτογάλλου ποιητῆ εἶναι ἡ αὐτοβιογραφία μιᾶς ψυχῆς. Τὸ δρᾶμα μιᾶς ψυχῆς. Μέσα σ' αὐτὰ σφαδάζει μιὰ σκέψη καὶ παραπαίει, ὅπως νυχτερίδα ἀνάμεσα σὲ τοίχους ἐρειπίων, μιὰ ψυχή. Γραμμένα μέσα σὲ μιὰ χρονικὴ περίοδο εἰκοσιτέσσερων χρόνων, μᾶς δίνουνε τὰ σημεῖα ἀπ' ὅπου ξεκίνησε, ἐπέρασε καὶ κατέληξε μιὰ ψυχὴ μυστικόπαθη καὶ φιλοσοφικὴ στὴν πονεμένη ἀναζήτηση τοῦ θεοῦ καὶ τῆς εὐτυχίας. Νεφελώδης καὶ μυστικιστὴς στὴν ἀρχή, σκεπτικιστὴς καὶ σαρκαστὴς κατόπι, στωϊκὸς στὸ τέλος, ὁ Ἀντέρο ντὲ Κεντὰλ κινεῖται πάντα στὶς σφαίρες τοῦ ἰδεώδους καὶ τῆς ἀνώτερης φιλοσοφικῆς σκέψης κι' ὅλη ἡ τραγωδία του περνάει μέσα στὸν ἐγκέφαλό του. Μιὰ ἀγνότητα σελλεϋκὴ χαρακτηρίζει ὅλο τὸ ἔργο του. Ὁ ἄθεος αὐτὸς ἔχει ψυχὴ μοναχοῦ. Εἶναι ἀπὸ τὴν πάστα τῶν ἀνθρώπων πού, ἂν ζοῦσαν στὸν δέκατο τρίτο αἰῶνα, θὰ ἦταν σύντροφοι τοῦ ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης καὶ θὰ ἔγραφαν τὴν «Ἀπομίμηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα μέσα στὰ ἑκατὸν ὀχτὼ αὐτὰ σονέττα ποὺ νὰ εἶναι profane.

Ἡ ψυχή μου, ὦ Θεέ, ἄλλους οὐρανοὺς ποθεῖ:
Ἂν μιὰ στιγμὴ σταματάει στὴ θνητὴ ὠμορφιά,
Εἶναι γιὰ τὴν αἰώνια πατρίδα π' ἀναστενάζει..

Ὅλη του ἡ τάση κι' ὅλη του ἡ δυστυχία βρίσκεται σ' αὐτοὺς τοὺς στίχους:

Ζητῶντας μάταια τὴ μορφή, τὴν ἁγνὴν ἰδέα,
Τρικλίζω, στὰ σκοτάδια, στὴν τραχειὰν ὕλη
Καὶ συναντάω τὴν ἀτέλεια τοῦ ὅτι ὑπάρχει

Ἡ εὐτυχία τὴν ὁποία ἐζήτησε ὁ Κεντάλ, τείνοντας διαρκῶς ἱκετευτικὰ τὰ χέρια πρὸς τοὺς οὐρανούς, χωρὶς νὰ τὴν εὕρῃ, δὲν εἶναι ἡ ἐγωϊστικὴ εὐτυχία τοῦ ἀτόμου, ἀλλὰ ἡ καθολικὴ εὐτυχία τῶν ὄντων καὶ τῶν ψυχῶν, εὐτυχία βασιζομένη στὴν Ἀγάπη καὶ στὴ Δικαιοσύνη. Ὁ «ἅγιος Ἀντέρο», ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν μὲ θρησκευτικὴ λατρεία οἱ θαυμαστές του, ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς πρώτους σοσιαλιστὲς τῆς Πορτογαλλίας, ἕνας λυρικὸς ἀπόστολος τῆς οἰκουμενικῆς Ἀγάπης καὶ Δικαιοσύνης:

Ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀποστολή, μεγαλύτερη δόξα:
Ν' ἀγωνίζεσαι, μέσα στὸ μέγα φῶς τῆς ἱστορίας,
τοὺς αἰώνιους ἀγῶνες τῆς Δικαιοσύνης!

Κατέληξε στωϊκός, ὅπως ὅλοι οἱ ἄγνοὶ ποὺ πείθονται στὸ τέλος ὅτι τίποτα δὲν μπορεῖ ν' ἀλλάξῃ τοὺς σιδερένιους νόμους ποὺ κυβερνᾶνε τὴ φύση καὶ τὸν ἄνθρωπο:

Κλείσου στὸν ἑαυτό σου, θλιμένη ψυχή·
ἴσως χωρὶς ἐλπίδα νὰ ὑπάρχῃ εὐτυχία.

Τὰ Σονέττα τοῦ Κεντὰλ εἶναι ὅλα λουλούδια κομένα ἀπὸ τοὺς κήπους τῆς Ψυχῆς καὶ τοῦ Πνεύματος. Κρῖνα εὐαγγελικά, πόσο διάφορα ἀπὸ τὰ Λουλούδια τοῦ Κακοῦ!.. Εἶναι οἱ θρόμβοι τοῦ ἱδρῶτα ποὺ ἔχυσε στὸν μάταιο καὶ ἐπίπονο δρόμο της πρὸς ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Εὐτυχίας, μία λευκὴ Ψυχὴ ποὺ περπατοῦσε μὲ τὰ μάτια ἐστραμένα πρὸς τὸν κενὸ οὐρανό...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

(*) Ὁ ποιητὴς Κώστας Οὐράνης θὰ δίνῃ ἀπὸ τὸ φύλλο αὐτὸ ταχτικὰ στὴ «Μοῦσα» κριτικὰ σκίτσα τῶν καλύτερων Πορτογάλλων ποιητῶν, μὲ μεταφράσεις τῶν χαρακτηριστικώτερων τοῦ καθενὸς τραγουδιῶν. Ἀρχίζουμε σήμερα μὲ τὸ σημείωμά του γιὰ τὸν Anthero de Quental, πέντε ὑπέροχα σονέττα τοῦ ὁποίου, ἀριστοτεχνικὰ μεταφρασμένα ἀπὸ τὸν ἔκλεχτό συνεργάτη μας, δημοσιεύουντοι σ' ἄλλη σελίδα.

Σημ. τῆς «Μούσας»

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Η ΣΚΕΨΗ Κ' ΟΙ ΣΗΜΕΡΙΝΕΣ ΡΟΠΕΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

II

Ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς δὲν ἐσάρκωσεν ἀκόμα τὴν πληρότητα τῶν ἐξαισίων δραματισμῶν τοῦ μεταμεσαιωνικοῦ ἀναγεννητικοῦ πυρετοῦ. Ἡ πελώρια ἀνασυνθετικὴ ἐνόραση τοῦ Λεονάρδου Νταβίντσι, τὰ φλογερὰ καὶ ταραχώδη πάθη ποὺ ἀναστυλώθηκαν στὴν ἀκατάλυτην κίνηση τῶν μορφῶν τοῦ Μιχαηλαγγέλου, ἡ πίστη κ' οἱ ἐπιθυμίες τοῦ πλήθους ποὺ ἀναφλογιζόταν στὴν ἀέναη προσπάθεια νἄβρῃ μιὰ νέα βιολογικὴν ἠθικὴ καὶ νὰ δαμάσῃ μὲ τὴ φωτοπλημμύρα τῶν ἀνείπωτων καϊμῶν του, τὴν βαρειὰ μαγγανία τῆς ὕλης, ὅλα στάθηκαν μεχριτινὸς μάταια κι' ἀνωφέλευτα. Ἡ Τέχνη βρῆκε τὰ παλιὰ φωτοπλημμυρισμένα μονοπάτια, ποὺ ὁδηγοῦνε σταθερὰ κι' ἀσκόνταφτα πρὸς τὰ ἑλλαδικὰ ἡλύσια. Ὁ ἄδολος λογισμός, ἡ θεωρητικὴ κοσμογονία, ἔστησαν τὰ θεϊκὰ ἐργαστήρια τους ἐπάνω ἀπ' τὴν ἀβυσσαλαία κανονικότητα τῶν ρυθμῶν καὶ τῶν σχημάτων, ἀπαράλλαχτα ὅπως καὶ στὴν ἐποχὴ τῆς Σκοτεινῆς Φιλοσοφίας καὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ Ἰδεαλισμοῦ τῶν κλασικῶν χρόνων. Κ' οἱ θρησκόληπτες κι' ἔμπαθες κοινωνίες τῆς Νότιας καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης, ξυπνώντας ἀπὸ δέκα αἰώνων ληθαργικὴν ὑπνηλία, ἀναζήτησαν, ἀποζήτησαν τὴ λύση τῶν Προβλημάτων, τέτοιαν ποὺ τὴν ὑποβάλλει ἡ βαθειὰ κι' ἀγέραστη ἀνάμνηση τῶν παλιῶν εὐτυχιῶν.

Ἀποτότες ἀρχίζει πραγματικὰ ἡ κίνηση τῶν Ἰδεῶν, ἀποτότες ἡ Σκέψη ξαναπλάθεται ἀναδημιουργική, ἀποτότες ἡ Τέχνη βρίσκει τὴν παλαϊκὴ πάμφωτη πηγή της κι' ὁ ἀνθρώπινος βίος μπαίνει στὴ φυσιολογική του, ἔτσι ἀναπάντεχα ἴσως, ροή. Κι' ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμός, ὄνειρο ἄτρεμο κι' ἀπρόσβλητο ἀπὸ τὴ χυδαιότητα τῆς ρωμαϊκῆς χιηνωδίας καὶ τὴ βαρύτητα τοῦ ἀνυπολόγιστου ἀκόμα ζόφου τῶν Μέσων Χρόνων, ἔρχεται νὰ συνεχίσῃ τὴ μεγάλη Παράδοση τοῦ Ἀνθρώπου ὡς ὄντος ὑπέρτατης ἐννοίας καὶ «οὐσίας θεογενοῦς». Τὰ αἴτια τῆς ἀνακοπῆς τοῦ Πολιτισμοῦ μᾶς εἶναι γνωστὰ πολὺ λίγο, γιατὶ ἡ κρίση μας λαθεύει ἐξαιτίας τῆς ἀνισορροπίας τῶν δεδομένων, ὅπως πολὺ λίγο κατανοοῦμε καὶ σήμερα ἀκόμα γιατὶ ἡ βιολογική μας ἠθικὴ δὲν ἀκολούθησε πιστὰ κι' ἀνάλογα τὸν καλλιτεχνικὸ καὶ πνευματικό μας ὕψωμὸ ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση καὶ πέρα, ἴσαμε τὶς ἀρχὲς τοῦ περασμένου αἰῶνα. Βέβαια ὅ,τι ὠνειρεύθηκαν κι' ἐπόθησαν οἱ ἄνθρωποι τότες, δὲν τ' ἀπολαβαίνουμε ἀκόμα σὲ μεστὴ πληρότητα οὔτε ἐμεῖς, ἄνθρωποι πιὸ εὐτυχισμένων καιρῶν. Ἀλλὰ στὶς ἡμέρες μας ἡ Σκέψη μπορεῖ νὰ σώσῃ τὴν πραγματικότητα ἀπὸ κάθε βίαιο ξάφνιασμα, ἐνῷ στὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἀρκοῦσε ἡ ἐμφάνιση μιᾶς ἀστόχαστης διχογνωμίας γιὰ νὰ ὑψωθῇ σκοτεινὴ στὸν ὁρίζοντα τῆς ζωῆς ἡ ἀπειλὴ μιᾶς ἀνεπανόρθωτης καταστροφῆς, ὅπως ἔγινε μὲ τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ τοὺς ἄλλους ἐμφύλιους σπαραγμοὺς καὶ τὴν καταπάτηση κάθε ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ἀρχῆς ἀπὸ τὴ βία, τὸ ἀρρύθμιστο συμφέρον καὶ τὴν καθυστερημένη συνείδηση τῶν πολλῶν ἢ καὶ τῶν λίγων συχνότερα.

Ὅσα ὑπενθυμίζουμε παραπάνω, μαρτυροῦν ὁλοκάθαρα τὶς ἀφορμὲς τῆς σύχρονης κίνησης τῶν Ἰδεῶν, τῆς Σκέψης γενικὰ κι' ὡς θὰ ἰδοῦμε ἀργότερα τὶς σημερινὲς ροπὲς τῆς Τέχνης, ποὺ πρέπει πάντα νἄχουμε στὸ νοῦ μας πὼς ἀποτελεῖ τὴν ὀργανικὴν ἔκφραση ὁλάκαιρου τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου.

Ὁ νεώτερος ἄνθρωπος ὅταν ἀναπόλησεν ἀναδημιουργικὰ τὸ παρελθόν του, κ' ἐστοχάσθηκε τὶς κατακτήσεις τοῦ παρόντος του, ἐβάλθηκε νὰ βρῇ τὴ σταθερὴ φωτοπηγὴ ποὺ ὡριμάζει τὴν ἀπόδοση τῶν ὑψηλῶν πνευματικῶν του ἀδημονιῶν. Γι' αὐτὸ λέγοντας κίνηση Ἰδεῶν πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὴν εἴσοδο τῶν ρυθμισμένων λογισμῶν μας στὴν παλιά, ἀναιώνια, ἀμετάβλητη λεωφόρο τῶν πρωταϊκῶν ἀνθρώπινων διανοημάτων, ποὺ ἐδάμασαν μιὰ φορά, στὶς ἀπαρχὲς τῆς πνευματικῆς κοσμογονίας τὴν ἀλλοπρόσαλλη ἐμφάνιση τῶν νόμων τῆς ζωϊκῆς καὶ τῆς ἰδεαλιστικῆς Ἁρμονίας. Κ' ἔτσι κεντρικὴ προσπάθειά μας σὲ κάθε εὐτυχισμένη περίοδο, στάθηκεν ἡ ἰσορρόπιση τοῦ ζωϊκοῦ ἤθους μας καὶ τῶν ἐσωτερικῶν, τῶν ἐνδόμυχων μας προσδοκιῶν. Ὥστε δὲν ὑπάρχει ἐξέλιξη; Ἀσφαλῶς ὄχι. Ὑπάρχει κάτι ἀπείρως θετικώτερο καὶ σημαντικώτερο, πιὸ ζωϊκὸ δηλαδὴ καὶ πιὸ πνευματικό, ἡ ἀπόφασή μας νὰ κινηθοῦμε μέσα στὴν ἀποκαλυπτικὴ ἐνέργεια τῆς ὕλης, πλάθοντας ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὸν πόθο ποὺ μᾶς γεννᾷ ἡ φρίκη της, παλιὸ ἀγέραστο στοιχεῖο πνευματικῆς δημιουργίας καὶ τὸ κόλλος της, πλατιὰ κι' ἁγνιστικὴ λάμψη, τὸ καλλιτεχνικό μας Ἔργο. Ὁ συνολικός μας βίος ἔρχεται τότες ὡς προέκταση τῆς πνευματικότητάς μας κ' ἡ Τέχνη μας ἑπομένως, ἀντίστροφα, ὡς συνέχεια τῆς ζωῆς μας.

Κι' ἔπειτα ἀπὸ τὶς ἀναγκαῖες αὐτὲς γενικότητες, θὰ ἰδοῦμε στὰ ἐρχόμενα σημειώματα ἀναλυτικὰ πὼς δουλεύει στὶς ἡμέρες μας ἡ Σκέψη καὶ τί ἐκφράζει ἡ Τέχνη τοῦ καιροῦ μας.

Λ. Π.

Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΤΕΛΛΟΥ ΑΓΡΑ

Ἀξιοπρόσεχτη πολὺ μοῦ φαίνεται ἡ τελευταία ἐξέλιξη τοῦ Τέλλου Ἄγρα. Μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι βρίσκει πιὰ σχεδὸν ὁλοκληρωτικὰ τὸν ἑαυτό του. Προσανατολίζεται σ' ἕνα ὡρισμένο σημεῖο ἔπειτα ἀπὸ τόσες προσπάθειες. Καταλήγει, ὅπου ἀσφαλῶς θὰ κατέληγε κάποτε, ὅπου δὲ μποροῦσε νὰ μὴ καταλήξει. Μιλῶ φυσικὰ γιὰ τὶς «Παραφωνίες» του. Εἶναι κρῖμα, ποὺ μυρίζουν τόσο πολὺ νοσοκομεῖο. Καὶ ὅμως εἶναι ἀναμφισβήτητο, πὼς ὁ ποιητὴς βρίσκεται πιὰ ὁριστικὰ στὸ στοιχεῖό του. Μὲ τὸ «ὁριστικὰ» δὲ θέλω νὰ πῶ, ὅτι μᾶς ἔδωσε ὅ,τι εἶχε νὰ μᾶς δώσει, ὅτι δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε πιὰ τίποτε ἄλλο ἀπ' αὐτόν. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα. Ἐκφράζω ὅμως τὴν πεποίθησή μου, πὼς βρίσκεται σχεδὸν στὸ τέλος τῆς ἐπίμονης προσπάθειάς του. Τὴν ἀρχὴ τῆς προσπάθειας αὐτῆς τὴ σημειώνουν ὡρισμένα τραγούδια τῶν «Χρυσάνθεμων», μιᾶς σειρᾶς ὄχι ἀσήμαντης, ὄχι χωρὶς καμμιὰν ἀξία, φανερωμένης πρὸ πέντε χρόνων. Τὴ συνέχειά της, τὶς πολλαπλὲς διακυμάνσεις της, τὶς βρίσκει κανεὶς μέσ' στὶς «Πλειάδες» μέσ' στὶς μεταφορὲς στὴ γλῶσσά μας τοῦ Moréas καὶ τοῦ Verlaine καὶ σὲ κάποια ἄλλα χωριστὰ τραγούδια. Τὴν ἐπιτυχία της, τὸ καταστάλαγμά της τὸ διαβλέπει κανεὶς ἀπάνου κάτου, κατὰ προσέγγιση μπορῶ νὰ πῶ, μέσ' στὶς στερνὲς «Παραφωνίες» του. Ἡ ντεκαντάντικη, ἀρρωστημένη, νοσηρή, ἀπαισιόδοξη διάθεση τοῦ ποιητῆ ἀρχίζει νὰ ἐκδηλώνεται οὐσιαστικώτερα, πιὸ ραφιναρισμένα, πιὸ περίτεχνα βέβαια, ἀλλὰ καὶ πιὸ ὠμά. Ὡς ἀρκετὰ χαραχτηριστικὸ σημειώνω, τὸ τελευταῖο τετράστιχο τῆς πέμτης «παραφωνίας» (10ο φύλλο «Μούσας»). Σημαντικώτατη ἀκόμα κι ἡ ἐπίκλησή του στὸ τέταρτο τετράστιχο τῆς ἕβδομης «παραφωνίας» (13ο φύλλο «Μούσας»).

Ὁ Τέλλος Ἄγρας εἶχε κάποτε δογματίσει:

«Στὴν Ποίηση ἀρέσει πάντα νὰ θρηνῇ· εἶναι μέσα της ἡ ψυχὴ τοῦ αὐλοῦ μὲ τὸ ἀπαρηγόρητο παράπονό της» («Αἰσθητικὲς ἀπόπειρες» — «Βωμὸς» ἀρ. 15—16).

Εἶναι μιὰ ἀντίληψη ὁπωσδήποτε κι' αὐτή. Γιατὶ ἀναμφίβολα δὲ στέκει τὸ «πάντα». Μπορεῖ κανεὶς ὅμως ἀνεπιφύλαχτα νὰ παραδεχτεῖ, πὼς ἀπὸ τὰ δυὸ οὐσιώδη, σημαντικὰ συναισθήματα, τὴν Εὐθυμία καὶ τὴν Ὀδύνη, ποὺ ὁ-

δηγοῦν πρὸς τὴν ποιητικὴ δημιουργία καὶ ποὺ τὴν ἐμπνέουν καὶ τὴ νευρώνουν τὴν δημιουργίαν αὐτή, τὸ δεύτερο εἶναι τὸ βαθύτερο, τὸ ἀνθρωπινώτερο, τὸ παθητικώτερο καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὸ περισσότερο «ποιητικό». Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὁ Τέλλος Ἄγρας πιστοποιεῖ μιὰν ἀλήθεια καὶ τὴν πιστοποιεῖ τόσο πιὸ θαρρετά, ὅσο πλατύτερα τὴν ἐφαρμόζει, τὴν ἀκολουθεῖ, τὴν ἐπαληθεύει (ἂς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἐκφρασθῶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο) αὐτὸς ὁ ἴδιος. Ἡ ψυχὴ τοῦ αὐλοῦ—ἡ λυπημένη διάθεση συγκερασμένη μὲ μιὰ λεπτή, δροσερὴ βουκολικὴ χάρη, φανερώνεται στὰ πρῶτα καὶ στὰ ὑστερώτερα τραγούδια του ἐκφυλίζεται ὅμως στὰ τελευταῖα, τὰ ὡριμώτερά του. Γίνεται πιὰ μιὰ ἀπαισιοδοξία συνειδητή, μιὰ διάθεση νοσηρή, ἡ ἐκδήλωση μιᾶς πεισιθάνατης ἰδεολογίας, ἐμπνευσμένης ἀπὸ τὴν πιὸ ὠμὴ καὶ τὴν πιὸ πραγματικὴ μορφὴ ζωῆς.

Τὸ ἐπιθαλάμιο τοῦ Κατούλου καὶ κάποια εἰδύλλια τοῦ Θεοκρίτου, ποὺ μὲ τόση στοργὴ καὶ φροντίδα μετέφρασεν ὁ ποιητής, μᾶς φανερώνουν, πὼς ταῦτιά του δὲ γροικήσανε τὴν ποιμενικὴ σύριγγα τοῦ Πάνα χωρὶς ξεχωριστὴν εὐχαρίστηση. Μὰ ἡ βουκολικὴ αὐτὴ ὀμορφιὰ εἶναι κάτι σχεδὸν ἀντικειμενικό, κάτι ἔξω ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, ὅσο πολὺ καὶ νὰ τὸν συγκινεῖ. Γι' αὐτὸ τὴ μεταχειρίζεται ἀποκλειστικὰ γιὰ νὰ καλλύνει, νὰ στολίσει ν' ἀποσκεπάσει που καὶ που τὴ λυπητερή του σκέψη (βλέπε τὶς «Πλειάδες» κι ἄλλα τραγούδια ἐδῶ καὶ κεῖ: Τᾶσπρα λουλούδια, Φωτιὲς στὴ στάνη κλπ.) Ζουγραφίζει εἰκόνες ἐκφραστικῆς βουκολικῆς ὀμορφιᾶς, μὰ μεταφέρνει μέσα τους τὸν πόνο τῆς ψυχῆς του. Τοῦ ἀρέσουν κάποια τοπία, παθαίνεται γιὰ μετρημένες, ὡρισμένες, πολὺ προσεχτικὰ διαλεγμένες, παθητικὲς ἡδονές. Σιγὰ σιγὰ ὅμως μιὰ μεταβολὴ συμβαίνει. Ἐνῷ ἐξακολουθεῖ νὰ δημιουργεῖ σ' ἕνα φυσικό, ἀγροτικό, βουκολικὸ περιβάλλον, ἡ ἔντονη βουκολικὴ γραμμὴ ἀπαλύνεται, ἀρχίζει νὰ γίνειαι ἀκαθόριστη κάπως, ν' ἀνακατεύεται μὲ κάποιες σκιές. Οἱ σκιὲς ζωηρεύουν, ἡ σκηνογραφία μένει πάντα ἡ ἴδια, ἀλλὰ στό τέλος γίνεται ἀγνώριστη. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐσωτερικὴ μεταλλαγή. Ὁ πένθιμος λυπημένος τόνος κυριαρχεῖ στὸ τέλος παντοῦ. Στὸ τραγοῦδι τοῦ αὐλοῦ του

«λιγμὸς μπετόβειος τρέμει»,

καθὼς κάπου μεταχειρίζεται αὐτὴν τὴν ἔκφρασην ὁ Παλαμᾶς. Ὁ στίχος του ζεῖ μονάχα μὲ τήν πνοὴ τῆς Ὀδύνης. Ὁ ποιητὴς βρίσκει τέλος τὸν ἑαυτό του. Ἡ ἀναζήτηση ἀρχίζει νὰ ὑποχωρεῖ, δίνει τὴ θέση της σὲ μιὰ δημιουργικώτερη προσπάθεια. Μπορεῖ ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ τραβήξει λίγο μακρύτερα. Ὡρισμένως ὅμως θὰ περιορισθεῖ κατ' ἀνάγκην σὲ μιὰ ὡρισμένην ἀκτῖνα, σ' ἕνα χαραγμένο γύρω ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ κύκλο ποιητικῆς ζωῆς καὶ δράσης. Καὶ μέσα στὸν κύκλο αὐτὸ θὰ ἐργαστεῖ γιὰ νὰ μᾶς παρουσιάσει τὴ δημιουργικώτερη ἐκδήλωση τοῦ αἰσθήματός του καὶ τοῦ ραφιναρισμένου του, ἐκλεπτυσμένου του στοχασμοῦ.

Οἱ «Παραφωνίες» ἀποτελοῦν, κατὰ τὴ γνώμη μου, ἕνα σταθμὸ στὴν ποίηση τοῦ Τέλλου Ἄγρα, ἕνα σταμάτημα, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἐπίπονη προσπάθεια. Δὲν κρίνω ἀπὸ καμμιὰν ἄποψη τὸ σταμάτημα αὐτό. Τὸ ὁρίζω, τὸ δηλώνω μονάχα. Κι αὐτὸ γιὰ τὴν ὥρα εἶν' ἀρκετό.

Ι. Μ. Π.

ΘΕΑΤΡΟ

JEAN DE LA BRÈTE — ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ: «*Ἡ ἐξαδέλφη μου*». *Κωμωδία εἰς πράξεις 4.* Στὶς 30 τοῦ περασμένου μῆνα, παίχτηκε στὸ θέατρο «Διονύσια» ἀπ' τὸ θίασο Κυβέλης ἡ διασκευὴ τοῦ χαριτωμένου ρομάντζου τῆς Jean de la Brète: «Mon Oncle et mon Curé», μὲ διασκευαστὴ τὸν κ. Ξενόπουλο καὶ μὲ τὸν τίτλο: «Ἡ ἐξαδέλφη μου». Τὸ χαντάκωμα τῶν ἔργων—ποὺ ἀποδείχτηκε πολλὲς φορὲς ὡς τὰ τώρα μὲ τὰ διάφορα τέτοια *διασκευάσματα*—δὲ μπόρεσε, φυσικά, νὰ ταποφύγῃ κι' αὐτό. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ διασκευαστὴς ἔμεινε, ὅσο μποροῦσε, πιστὸς στὸ πρωτότυπο, μὰ μὲ ὅλους του τοὺς κόπους, δὲν κατάφερε νὰ τὸ σώσῃ. Ὅσοι ἔτυχε νὰ διαβάσουν τὸ χαριτωμένο ρομάντζο τῆς de la Brète, θὰ νοιώσουν ἀμέσως τὰ λόγια μας. Φυσικὰ ἡ γνώση τῆς σκηνῆς, ποὺ τὴν κατέχει ἀρκετὰ καλὰ ὁ κ. Ξενόπουλος, βόηθησε πολὺ στὸ νὰ μπορέσῃ τέλος πάντων νὰ κρατήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ σχεδὸν σ' ὅλες τὶς πράξεις ἀμείωτο. Ὕστερα, ὁ χαριτωμένος τύπος αὐτοῦ τοῦ διαβολοκόριτσου, εἶναι πάρα πολὺ ἐνδιαφέρων. Ὁ διάλογος καλοβαλμένος καί, ὡς γνωστό, πολὺ-πολὺ ἔξυπνος.

Τώρα θὰ θέλαμε κάτι νὰ ποῦμε γιὰ τὴν τελευταία σκηνὴ τῆς Β΄ πράξης, ποὺ σοκάρει ὑπερβολικά. Εἶναι ὁλωσδιόλου ἀφύσικη κι' ἀψυχολόγητη. Πρόκειται γιὰ κάποια γρηὰ ποὺ πεθαίνει, ἐνῶ ἡ ἀνηψιά της ἀπέξω γελάει χοροπηδῶντας καὶ λέει ἕνα σωρό... ἀστεῖα. Δὲ μποροῦμε νὰ φανταστοῦμε τέτοιου εἴδους καρδιὰ κοριτσιοῦ δεκαπέντε χρονῶν! Ὁ διασκευαστὴς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, μᾶς ἔκανε τὴν ἐντύπωση ἀνθρώπου, ποὺ δὲν πῆρε χαμπάρι πὼς ἡ συγγραφεὺς στὸ ρομάντζο βάζει τὴν ἡρωΐδα της νὰ τὰ *διηγῆται* ὅλ' αὐτὰ ὕστερα, κι' ὄχι νὰ τὰ *παίζῃ*. Τώρα ὅσο γιὰ τὴν τελευταία πράξη, καὶ προπάντων γιὰ τὴ λύση τοῦ ἔργου, προτιμώτερο θἄτανε νὰ μὴν ποῦμε τίποτα. Ὁ διασκευαστὴς κ. Ξενόπουλος, δὲ μπόρεσε νὰ λησμονήσῃ τὸν θεατρικὸ συγγραφέα κ. Ξενόπουλον. Φανταστεῖτε δυὸ ζευγάρια ἐρωτευμένων κι' ἕναν παπᾶ νὰ τὰ βλογάῃ!... Ὅτι πάνω-κάτω γίνεται καὶ στὸν περίφημο ἐπίλογο τῶν «Φοιτητῶν». Θέλει, καλὰ καὶ σώνει, νὰ βγάζῃ πάντα ἠθικὸν συμπέρασμα.

Τὸ ἔργο αὐτό, ὅπως ἀναγγείλανε καὶ τὰ προγραμματά του, διασκευάστηκε ἐπίτηδες γιὰ τὴ μικρὴ πρωταγωνίστρια Δίδα Ἀλίκη Θεοδωρίδη, πού, χωρὶς ὑπερβολή, μὲ τὸ χαριτωμένο παίξιμό της, μπόρεσε νὰ συγκαλύψῃ τὶς πολλὲς ἀτέλειές του. Ἡ μικρὴ πρωταγωνίστρια ἔχει ταλέντο καὶ ὑπόσχεται πολλά. Σὲ μερικὲς στιγμὲς ξαφνίζει. Θά μποροῦσε κανεὶς νὰ πῇ, πὼς ἡ Ρένα ντὲ Λαβὰλ τῆς de la Brète βρῆκε... τὸ δάσκαλό της. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, πὼς τὸ παιδιακίσιο ποῦχει ἀκόμα ἀπάνω της, τὴν ἀδικεῖ ἀρκετὰ καὶ πρὸ παντὸς στὴ φωνή της, ποὺ θὰ τὴν προτιμούσαμε διάφορη ἀπ' τῆς μητέρας της.

Ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους ἠθοποιούς, τὸ παίξιμό τους καλό: Ὁ κ. Βεάκης (στὸν μικρὸν ἄλλως τε ρόλο του) καλὸς ὅπως πάντα. Ὁ κ. Παπαγεωργίου (Ὁ παπᾶς) ἔπαιξε μὲ πολὺ κέφι. Ἡ κ. Σαπφὼ Ἀλκαίου (Κα Ντὲ Λαβὰλ) πολὺ καλή· τὸ ἴδιο κι' ὁ κ. Λούης (Παῦλος ντὲ Κονπρᾶ). Ὅσο γιὰ τὸν κ. Δ. Γαϊτανάκη (Ὁ ταγματάρχης) φανταζόμαστε, πὼς θὰ μποροῦσε νἀντικατασταθῇ ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἄλλον.

*

ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ: «*Τὸ φιντανάκι*». *Ἀθηναϊκὴ ἠθογραφία εἰς πράξεις 3.* Στὶς 17 Σεπτεμβρίου, πρωτοπαίχτηκε στὸ θέατρο τῆς Κυβέλης ἀπ' τὸν ἴδιο θίασο, τὸ καινούργιο ἠθογραφικὸ ἔργο τοῦ κ. Π. Χὸρν «Τὸ φιντανάκι».

Ἕνα κορίτσι τοῦ λαοῦ, ἡ Τοῦλα, ποὺ γεννήθηκε καὶ ζεῖ μέσα σὲ μιὰ πλακιώτικη αὐλή, ζωηρὸ κι' ὄμορφο, ποὺ αἰσθάνεται τὰ πρῶτα κεντήματα τῆς ἀγάπης, γιὰ ἕναν τῦπο νεαροῦ κορτάκια ποὺ στὸ τέλος τὴ φέρνει στὴν καταστροφή. Κι' ἔτσι τὸ φιντανάκι θὰ πάρῃ τὸν συνειθισμένο δρόμο. Ἀλλὰ ἔχει χαραχτῆρα: Κάποια καινούργια συναισθήματα ξυπνοῦν μέσα του, κάποια πάλη ἀγωνιώδης γίνεται, ὥσπου —ἀπάνω στὴν ὥρα ἴσα-ἴσα ποὺ χρειάζονταν—ἐπεμβαίνει ὁ πατέρας, ἕνας τῦπος ἀγαθοῦ κατὰ βάθος ἀνθρώπου, ποὺ ἀναλαβαίνει νὰ τὸ σώσῃ. Μὰ δὲ γίνεται αὐτό: Ὁ πατέρας ἀντὶ νὰ τὸ σώσῃ, μὲ τὴν ταχτικὴ ποὺ βάζει σ' ἐνέργεια, γίνεται ὁ ἴδιος ἀφορμὴ στὸ κατρακύλισμα τῆς κόρης του...

Αὐτὴ εἶναι, πάνω-κάτω, ἡ ὑπόθεση τοῦ καινούργιου ἔργου τοῦ κ. Χόρν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς δὲν περιμέναμε καὶ μεγάλα πράμματα, μὰ ὡς τόσο δὲ μᾶς ἱκανοποίησε, ἔστω καὶ τόσο λίγο ποὺ ζητᾶμε, ὁ συγγραφέας τῆς ἠθογραφίας μὲ τ' ἀρκετὰ ἐλαττώματα: Ὅλο τὸ ἔργο τὸ διαπνέει μιὰ ὑπερβολικότητα ἐξεζητημένη. Ὁ διάλογος σὲ πολλὰ μέρη ὄχι μὲ τὸν τόνο ποὺ θἄπρεπε νἄχῃ. Ἀλλοῦ πάλι —τ' ὁμολογοῦμαι— ἀρκετὰ ἔξυπνος, ἔτσι, ποὺ νὰ προκαλῇ ἀβίαστο τὸ γέλοιο. Οἱ «Ἀθηναϊκοὶ τῦποι» ποὺ μᾶς παρουσιάζει, ἀπ' τοὺς πολὺ σπάνιους. Οἱ περσσότεροι «φτιαχτοί». Ἡ Κυρὰ Κατίνα—μιὰ μέγαιρα πολὺ καλὰ ψυχολογημένη—ὁ μοναδικὸς τῦπος ποὺ πέτυχε. Ὁ πατέρας ἐπίσης ἀρκετὰ καλός.

Ἂν ἔλειπε ἀπ' τὸ ἔργο αὐτὴ ἡ ἐξεζητημένη ὑπερβολικότητα (ἴσως-ἴσως γιὰ νὰ κάνῃ ἐντύπωση), ποὺ ἀναφέραμε πάρα-πάνω κ' ἦταν πιὸ ψυχολογημένα τά πρόσωπα, δὲ θἄχαμε, παρὰ σ' ἐλάχιστα νὰ ψέξουμε τὸν συγγραφέα. Ἡ ὑπόθεση ἦταν ἀρκετὰ πετυχημένη, ἔτσι, ποὺ θὰ μποροῦσε πολὺ καλὰ νὰ σταθῇ στὴ σκηνή.

Τώρα θὰ θέλαμε νὰ ποῦμε δυὸ λόγια γιὰ τὸ παίξιμο τῶν ἠθοποιῶν, πού, συνολικά, δὲν ἦταν ἱκανοποιητικό. Ἂν ἐξαιρέσῃ κανεὶς τὸν κ. Βεάκη (Ἀντώνης) καὶ τὴν κ. Σαπφὼ Ἀλκαίου (Κυρὰ Κατίνα), ποὺ ἦτανε πολὺ καλοὶ κ' οἱ δυὸ στοὺς ρόλους τους καὶ μὲ πολὺ καλὴ θέληση τὴν κ. Ἄννα Ρούσου (Φρόσω) καὶ τὸν κ. Λ. Λούη (Γιάγκος), οἱ ἄλλοι ἠθοποιοί, καὶ πρὸ πάντων ἡ πρωταγωνίστρια Δὶς Νίτσα Γαϊτανάκη (Τοῦλα), δὲ μᾶς ἱκανοποίησαν διόλου.

Ν. Χ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΤΟ "ΝΟΥΜΑ,,

Ἀγαπητὴ «Μοῦσα»

Ὁ κουτοπόνηρος διευθυντὴς τοῦ «Νουμᾶ» ἀποδίδει τὴν ἀπὸ μέρους μου παράδοση πρὸς δημοσίευση τῆς ἐπιστολῆς τοῦ † Lacaze Duthiers σὲ ποιητική μου ἀφέλεια. Ὅσοι παρακολούθησαν τὴν ἀστεῖαν αὐτὴν ὑπόθεση θὰ ξέρουν, πὼς ὁ μακαρίτης Γάλλος συγγραφέας διαμαρτυρήθηκε ἀπὸ τὸν Ἄδη γιατὶ ἡ συνεργάτισσα τοῦ «Νουμᾶ» Graziella εἶχε τὴ χαριτωμένην ἔμπνευση νὰ τὸν ἀποκεφαλίσει πρὸ τῆς ὥρας. Ἀλλ' ὁ κ. Ταγκόπουκος, τοῦ ὁποίου ἡ φιλολογικὴ εὐθύτητα εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴ διανοητική του ἀξία, τὴν ἀποκάλυψη μιᾶς γκάφας, ποὺ τὸν θίγει, τὴ θεωρεῖ ..ἀφέλεια! Ὅταν ὅμως πρὸ χρόνων ὁ ἀλησμόνητος Νῖκος Βέης μέσα στὶς στῆλες τοῦ ἴδιου «Νουμᾶ» ἐφόνευσε μὲ περισσὴ λοριοκοπάθεια τὴ Δα-Ἀδαμιάδου, ὁ κ. Ταγκόπουλος δὲν ἐδίστασε νὰ καταχωρίσει τὴ διάψευση τοῦ θύματος μὲ τὴν ὁποία κορόϊδευε ἀνελέητα τὸν ταχτικό του συνεργάτη καὶ τὸν προσωπικό του φίλο. Ἀλλὰ τότες, σοῦ λέει, ἤτανε «καθῆκον»—καὶ κλεῖ τὸ μάτι....

Ὁ κ. Ταγκόπουλος, ποὺ μὲ τὴν ἀηδία τοῦ νεοελληνικοῦ του πνεύματος δὲν ἄφησε κανέναν ἕως τώρα ἀπείραχτο, δὲ θὰ περίμενε βέβαια ὀλιγώτερην ποιητικὴν ἀφέλεια ἀπὸ τοὺς ἄλλους! Ὁ τωσδήποτε ὁμολογεῖ ἀληθῆ: ἡ ἀφέλειά μου εἶναι πολὺ μεγάλη, ἀλλ' ὄχι καὶ μέχρι τοῦ σημείου νὰ θέτει σὲ κίνδυνο τὸ πορτοφόλι μου γιὰ τὴν ...Ἰδέα.

Μὲ πολλὴν ἐχτίμηση

Κώστας Βάρναλης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Μονάχα ἡ ἀποστολὴ δυὸ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη).

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ: «*Νηπενθῆ*»—*Ποιήματα βραβευμένα στὸ «Φιλαδέλφειο Διαγωνισμό». — Ἀθήνα 1921—Δρχ. 3.* Λάβαμε τὰ βραβευμένα στὸ «Φιλαδέλφειο ποιητικὸ Διαγωνισμὸ» ποιήματα τοῦ νέου ποιητῆ κ. Κ. Καρυωτάκη, ποὺ εἶναι γνωστὸς στοὺς ἀναγνῶστες τῆς «Μούσας» ἀπὸ λίγα τραγούδια του, ποὺ δημοσιέφτηκαν σὲ προηγούμενα φύλλα (11, 13 καὶ 14).

Οἱ στίχοι ποὺ κλείνει ἡ ἀρκετὰ κομψοτυπωμένη συλλογή του, δὲν εἶναι πολλοί, μὰ ἀληθινὰ ὅλοι διαλεχτοί, προδίνοντας πὼς ὁ ποιητής τους εἶναι προικισμένος μὲ μιὰ ἁπαλὴ καὶ μελαγχολικὴ συναισθηματικότητα, ποτισμένη μὲ τὴ χάρη ἑνὸς Verlaine, τὴν ἁπαλότητα ἑνὸς Samain, τὴν τέχνη ἑνὸς Baudelaire καί, καμμιὰ φορά, τὸν μυστικισμὸ ἑνὸς Maeterlinck:

Τί νά 'φταιξα καὶ ἀσπρίζουν στὸ τρισκόταδο,
σὰν τάφοι, τ' ἀδειανά σας τὰ κρεββάτια;
Ποτὲ τοῦ γυρισμοῦ τὸ γλυκοτράγουδο,
ποτὲ δὲ θὰ τὸ ποῦν τὰ σκαλοπάτια;
Πῶς ξεχυλᾶ σὰ δάκρυον, ἀδερφοῦλες μου,
ἡ ἀγάπη στὰ μεγάλα μου τὰ μάτια!

«Οἱ στίχοι μου», «Γυρισμός», «Δὸν Κιχῶτες», «Ποιητές», «Χαρά», «Σὲ παλαιὸ συμφοιτητή», «Γραφιάς», «Ἀθήνα», «Πᾶρε τὰ δῶρα», «Μόνο», «Ἡ ψυχή μου», «Ὕπνος», «Ἀφιέρωμα», «Τοῦ ἀδερφοῦ μου», εἶναι τὰ τραγοῦδια μιᾶς ντελικάτης καὶ ραφιναρισμένης ψυχῆς, ἀνοιχτῆς στὴ φιλία, στὸν εὐγενικὰ ἁπαλὸν ἔρωτα, στὴν ἀδερφικὴν ἀγάπη, στὴ φυσιολατρεία.

Κατώτερη εἶναι μιὰ μπαλλάντα, γραμμένη στὴν παληὰ

γαλλικὴ στιχουργικὴ φόρμα, ἡ μόρφικὴ δηλαδὴ ballade μὲ τὸ τετράστιχο «en voi» της, μὲ τοὺς σκληροὺς καὶ κατασθλιπτικούς της στιχουργικοὺς νόμους, ποὺ μόνο ὡς στιχουργικὸ πείραμα σὲ λαφρυὰ θέματα μπορεῖ νὰ σταθῇ, ὅσο κι' ἂν ἀπὸ τραντισιονιστικὴ μανία θέλησαν νὰ τὴν μεταχειριστοῦν μερικοὶ γάλλοι ἀκαδημαϊκοί.

Γενικά, τελειώνοντας τὴν ἀπὸ ἔλλειψη χώρου σύντομη καὶ περιληπτικὴ κρίση μας γιὰ τὰ «Νηπενθῆ», παρατηροῦμε, πὼς ἴσως φέτος μόνο, ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὸν καιρό, οἱ κ. κ. κριτὲς τοῦ Φιλαδέλφειου δὲ γελάστηκαν στὴ σοφή τους κρίση.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑ : «*Ὀχτάβες*»—*Ἀθήνα—Δρχ. 5*. Ὁ κ. Φιλήντας γνωστὸς γιὰ γλωσσολόγος, δὲν εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλληνας, ποὺ παράμερα στὴν ἐπιστημονική του βέρβα, αἰσθάνεται λυρικὲς στιγμὲς διαχύσεως καὶ δημιουργικότητος, ποὺ τὸν ὁδηγοῦν νὰ γράφῃ καλὰ διηγήματα καὶ ὡραίους στίχους. Ὁ Βηλαρᾶς κι' ὁ Χριστόπουλος γεννημένοι σὲ σκοτεινὲς γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ μέρες, παράμερα καὶ ταυτόχρονα μὲ τὶς γλωσσολογικές τους μελέτες ἐκδώσανε ὁ ἕνας σατυρικὰ καὶ λυρικά, ὁ ἄλλος Ἀνακρεοντικὰ καὶ ὑμνητικὰ τοῦ Βάκχου ποιήματα. Συνεχιστὴς τῆς παραδοσής τους καὶ ἰδίως τοῦ τελευταίου ὁ κ. Φιλήντας ἀποκρυσταλλώνει τὸ ποιητικό του ἔργο, μὲ τὴν ἔκδοση τῶν ἀπὸ καιρὸ γνωστῶν καὶ σὲ διάφορα περιοδικὰ σκορπισμένων στίχων του.

Οἱ «Ὀχτάβες» του, μικρὰ ὀχτάστιχα γραμμένα σὲ ὀχτασύλλαβο στῖχο ἀποτελοῦνε τὴ φόρμα στὴν ὁποίαν ἐπιμένει ἀποκλειστικὰ νὰ ἐκφράζῃ τὰ ποιητικά του διαννοήματα καὶ συναισθήματα ὁ κ. Φιλήντας.

Ἀποκαλέσαμε παραπάνω τὸν ποιητὴ συνεχιστὴ τῆς παδοσης τῶν Ἀνακρεοντείων καὶ τοῦ Χριστοπούλου, κι' εἶναι πολλὰ τὰ ποιήματά του, ποὺ δικαιολογοῦνε αὐτὴ τὴν ὀνομασία. Προπάντων ἐκεῖνα ποὺ ἔχουνε γιὰ θέμα τὸ κρασὶ ἢ τὸν ἔρωτα. Γιατὶ ὁ ἔρωτάς του δὲν εἶναι τίποτα τὸ αἰσθηματικό. Ἡ ἡδονιστικὴ χαριτωμένη διάθεση τοῦ Ἀνακρέοντα τὸν διέπει :

Πᾶμε στῆς φύσης τὸ περβόλι
ποὺ ὁ Ἀπρίλης ἔχει νυφοστόλι,
κεῖναι του νύφες τὰ χωράφια·
ἐκεῖ νὰ στήσουμε ταβέρνα,
ἐγὼ νὰ πίνω καὶ σὺ κέρνα
ἀπ' τῶ στηθιῶ σου τὰ πειράφια.

ἢ

Μεσ' στὰ ὡραῖα σου ἄσπρα μέλη,
ὡς σὲ ἀλαβάστρινα κροντήρια,
βράζει τῆς ζωῆς τὸ μπροῦσκο μέλι
καὶ ξεχειλίζει. Γλυκαντήρια ... κτλ.

Μιὰ τέτοια ὑλιστικὴ ἀντίληψη δὲν ἀποκλείει τὴν αἰσθηματικὴ ποιητικὴ συγκίνηση καὶ στίχοι σὰν τὸ XXX καὶ τὸ XXXI εἶναι ἀριστουργήματα τοῦ εἴδους καὶ θυμίζουνε τὶς καλύτερες στιγμὲς ἑνὸς Ronsard.

Καὶ ὡς ὑμνητὴς τοῦ κρασιοῦ καὶ τοῦ Βάκχου ὁ ποιητὴς θυμίζει τὶς tirades τοῦ Ἀνακρέοντα. Ὁ ἴδιος δείχνει πὼς εἶναι Ἑλληνικὴ σ' αὐτὸ τὸ θέμα ἡ χορδὴ τῆς λύρας του:

Εἶν' τἄγιο μύρο τῶν Ἑλλήνων
—δὲ στόχει πεῖ κιό δάσκαλός σου ;—
ἀφοῦ εἶσ' ἀπόγονος ἐκείνων,
μὲ τέτοιο μύρο μπαλσαμώσου !

Ὁ ποιητὴς ὅμως εἶναι συχνὰ βαθύτερος. Ἂν ὁ ἔρωτάς του δὲν εἶναι ἰδεαλιστής, ἡ ἰδεολογία του εἶναι πλατειὰ καὶ ψηλή. Μερικὲς ὀχτάβες του πέρνουν ἕνα ἐπιγραμματικὸ συγκεντρωτικὸ ὕφος καὶ μὲ μιὰ ζωντανὴ ἀκρίβεια ζωγραφίζουν πάντα λιγάκι πεσσιμιστικὰ τὴ ζωή. Τέτοια τὸ X, XI, XII. Ὁ πόλεμος ἕνα μόνο τοῦ γεννάει συμπέρασμα: «πληθύναν τὰ ὀρφανὰ τοῦ τόπου». Τὸν συγκινοῦν οἱ κορμοὶ καὶ τὰ φύλλα, ποὺ μοχθοῦν γιὰ τὴ γένεση τῶν μήλων κι' ἐνῷ τὰ πρῶτα ρίχνουνται στὰ ζῶα, τὰ δεύτερα στὴ φωτιά, τὰ περήφανα μῆλα ἐκμεταλλεύουνται ζοῦν καὶ καμαρώνουν, καὶ ἔτσι ἕνας μεγάλος κοινωνικὸς ὑπαινιγμὸς κλείνεται σὲ δυὸ ἐπιγραμματικὲς ὀχτάβες.

Οἱ θεολογικές του ἀντιλήψεις φαντάζουνται καὶ παρασταίνουν τὸν Πλάστη μοχθηρὸ καὶ κακόβουλο, τὸν ἄνθρωπο ἠλίθια ἀνεξίκακο, ποὺ πληρώνει μὲ δουλικὴ λατρεία τὰ ἀδικήματα τοῦ θείου.

Θὰ θέλαμε νὰ μᾶς ἐπέτρεπε ὁ χῶρος, νὰ μεταφέρναμε ὅλες τὶς ἀταλὲς «Ὀχτάβες» τοῦ Χάρου ποὺ μιὰ μαγικὴ πνοὴ τὶς διαπνέει.

Τὸ ἐπίγραμμα στὸν Βουτυρᾶ ἔχει μιὰ δυσεξήγητη ξεχωριστὴ χάρη, ποὺ κάνει αὐτὴν τὴν μικρὴ καὶ ἁπλῆ «Ὀχτάβα», νὰ μᾶς φαίνεται σχεδὸν ἐφάμιλλη μὲ τὴ «δέηση», ποὺ ἕνας ἄλλος, ἀνώτερος βέβαια, καὶ πειὸ αἰσθηματικὸς ποιητὴς ἀπευθύνει στὴ ψυχὴ ἑνὸς πειὸ αἰσθηματικοῦ διηγηματογράφου.

Τελειώνοντας θὰ παρατηρούσαμε φιλικὰ στὸν κ. Φιλήντα, πὼς ὁ γλωσσολόγος ἔπρεπε νἆχε παραμερίσει ὁλότελα μπροστὰ στὸν ποιητῆ, πὼς πολλὲς ἀκρότητες ἢ ἀκρωτηριασμοὶ γιὰ χατῆρι τῆς ρίμας ἢ τοῦ ὀχταβισμοῦ τοῦ ποιήματος μπορούσανε νὰ λείψουν, πὼς ἡ λέξη «χάο» εἶναι ἀπὸ τὶς κακοηχώτερες κακοφωνίες κτλ...

Ἀλλὰ γιατὶ νὰ τὰ ποῦμε ὅλα αὐτά ; Δὲν ἔχει ἀρκετὰ χαρίσματα γιὰ νὰ μᾶς κάνῃ νὰ ξεχάσουμε τὰ λίγα του ἐλαττώματα ὁ ποιητὴς ποὺ ἔχει στὸ ἐνεργητικό του, τέτοιους στίχους :

Κῦμα ἡ ζωή σου καὶ διαλύθη
σὲ στάλες, δάκρυα τῶ ματιῶ μου
ποὺ πνίγουν τὴ φάγουσα λήθη.
Ἀϋλη, ἄχραντη μέσ' στὸν καημό μου
ζῇ ἡ ὁμορφιά σου. Ἄπλωσ' τὰ χέρια,
νὰ ποῦμε εὐκὴ στὸ ἄπειρο χῶμα·
ἀφοῦ χῶμά εἶταν σου τὸ σῶμα,
ὦ χῶμα θἄναι καὶ τἀστέρια.

Θ. ΔΟΣΤΟΓΕΦΣΚΙ : «*Ὁ αἰώνιος σύζυγος*»—*Μετάφρασις Γεωργίου Βογιαντζῆ. Βιβλιοπωλεῖον Γ. Ι. Βασιλείου—Ἀθῆναι 1921—Δρχ. 5*. Ἔν' ἀπ' τὰ καλύτερα μυθιστορήματα τοῦ μεγάλου Ρώσσου συγγραφέα. Ἡ ὑπόθεσή του πολὺ ἁπλῆ —καλύτερα, θὰ μποροῦσε νὰ τὴν ὁρίσῃ κανένας : Ἡ ψυχολογία ἑνὸς συζύγου, ἑνὸς τύπου πολὺ παράξενου, μὰ ὡστόσο ἀληθινοῦ, ὅπως ὅλοι οἱ ἥρωες τοῦ Ντοστογιέφσκυ. Εἶναι ἀπ' τὰ βιβλία ποὺ κάνουν ἐντύπωση καὶ πρέπει νὰ διαβαστῇ πολύ.

Τώρα ὅσο γιὰ τὴ μετάφραση... Τῶχει φαίνεται ἡ μοῖρα αὐτοῦ τοῦ συγγραφέα, νὰ μεταφράζεται πάντα ἀκατάστατα. Ὕστερα ἀπ' τὶς τέτοιες μεταφράσεις τοῦ «Ἐγκλήματος καὶ τῆς Τιμωρίας», τοῦ «Παίκτη», καὶ δὲν ξέρουμε τίνος ἄλλου, νὰ κ' ἡ μετάφραση τοῦ κ. Βογιαντζῆ, ποὺ μᾶς ἔκανε τὴν ἐντύπωση μιᾶς μετάφρασης καμωμένης γιὰ πεντάλεπτα εἰκονογραφημένα φυλλάδια κι' ὄχι γιὰ μιὰν ἔκδοση ἑνὸς σοβαροῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου. Ἂς ἀφήσουμε πιὰ τὸ πλῆθος ἀπὸ τυπογραφικὰ κι' ὀρθογραφικὰ λάθη ποὺ κοσμοῦν τὸν τόμο.

ΑΛΦΡΕΔΟΥ ΜΥΣΕ : «*Μιμὴ Πενσόν*», «*Τὸ ἄσπρο κοτσύφι*»—Μετάφρασις Δ. Μ. Ἔκδοσις Ζηκάκη—Ἀθῆναι 1921—Δρχ. 1.25.

L. von ARMBUGMANN : «*Ὁ ποιητὴς Ζίγκες*» Δρᾶμα σὲ τρεῖς ὥρες—Ἑλληνικὴ ἔκφρασις Βίκτωρος Πρατάνου. Ἔκδοσις Ζηκάκη—Ἀθῆναι 1921—Δρχ. 1.50.

LOUIS ROUSSEL (Ancien membre de l' Ecole d' Athènes): «**Karagheuz ou un Theâtre d' ombres à Athènes**». Tome premier (1-242)—Athènes 1921—Prix : dr. 5,50. Θὰ γράψουμε σὲ κατοπινὸ φύλλο.

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE – BELLES LETTRES – BEAUX ARTS – THÉATRE – CRITIQUE

48 RUE DRAGATSANIOU - ATHENES - GRÈCE

ABONNEMENTS :

Pour une année . . . . . Drachmes 12
Pour six mois . . . . . » 7

Le cahier lepta 85

La «Muse» s'echangerait avec toute publication qui concernerait les Belles Lettres, les Beaux Arts, le Théatre ou la Critique et qui lui serait envoyée.—Aussi la «Muse» publiera tout manusrit qui traiterait les thèmes ci-dessus ecrit en Français, Anglais, Italien ou Allemand.

— ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ —

Λάβαμε τοῦτο τὸ μῆνα τὰ περιοδικά :

«ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ». Τεύχη 241—243. Μάρτιος—Ἀπρίλιος—Μάϊος 1921. Διευθυντὴς Δ. Ι. Καλογερόπουλος. Γραφεῖα : Χαρ. Τρικ ὑπη 22 α.

«Ο ΛΟΓΟΣ». Μηνιαῖο περιοδικὸ—Διευθυντὴς: Γιάννης Χαλκούσης. Τῆς ὕλης : Α. Πράσινος—Γραφεῖα: Πέρα Γεσίλ Σοκάκ, ἀρ. 29, Διαμερίσματα Μπουγδάνου—Πόλη. Συνδρομὴ χρονιάτικη Φρ. 24, ἑξάμηνη τὰ μισά.

«ΣΚΕΨΗ». Δίμηνο λογοτεχνικὸ περιοδικό. Ἐκδότης: Ἀντώνης Κόμης—Χρόνος Α'. Ἀριθ. 3. Μάϊος 1921. Γραφεῖα : Salah-El-Dine, Alexandrie-Egypte.

«Ο ΦΑΡΟΣ». Περιοδικὸν ἐκδιδόμενον κάθε Κυριακὴν —Ἐκδότης Ν. Μεταξᾶς—Γραφεῖα : Ὁδὸς Σίντι Μιτοκάλι ἀρ. 30—Ἀλεξάνδρεια (Αἴγυπτος).

«LA REVUE CRITIQUE DES IDÉES ET DES LIVRES». Paraît le 10 et le 25 de chaque mois. Directeur : Jean Rivain. Abonn. étranger Frs. 32. Boulevard Saint—Germain 155. Paris.

ΜΙΑ-ΔΥΟ ΠΕΝΝΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ

Κον Γιαν. Τερζ. Προτιμώτερο νὰ τὰ διαβάζῃς μόνος σου. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ πειράξῃς καὶ μᾶς. Σὲ συχωροῦμε γιὰ τελευταία φορά. *Κον Δ. Μαργαρ*. Δὲν εἶναι γιὰ δημοσίεψη. *Κον Γιάνν. Χονδρ*. Δὲ μᾶς ἄρεσαν. Τὸ πρῶτο μᾶς φάνηκε πολὺ κοινό. Γιὰ κύττα. Ἴσως βρεῖς τίποτα καλύτερο. *Κον Γιαν. Ἀρδαμ*. Ἀντὶ νὰ καθίσουμε νὰ σοῦ διαβάσουμε τὰ ἐλαττώματα τῶν τραγουδιῶν σου, γιὰ νὰ σὲ ἐπιδιορθώσῃς, προτιμώτερο θἄτανε νὰ μᾶς ἔστελνες τίποτα καλύτερο, ἔτσι, ποὺ νὰ μπορέσῃ νὰ δημοσιευτῇ μιὰ καὶ καλή. Τὸ «Ὠ; πυῦγειρα...» δὲ μᾶς ἄρεσε καθόλου. Εἶναι πολὺ ἀπρόσεχτα γραμμένο. *Κον Μίμ. Πόν*. Κοινοτυπία. Γράφεις ὅμως καλούτσικα. *Κον Κάποιον. Ἀΐγιον*. Εἶναι πολὺ τολμηρός. Τέτοια λόγια δὲ λέγονται στὴν... ξαθερφοῦλα σου. *Κον Δ. Π*. Τίποτα τὸ ἐξαιρετικό. Χιλιοειπωμένο. Ἀκόμα μεταχειρίζεσαι ἄσκηση γλῶσσα. Κεῖνο τὸ «Νοσταλγισμα !» τί πρᾶμμα εἶναι ; *Κον Γιαν. Μαραθοκ*. Οἱ «Στίχοι» σου δὲ μᾶς ἐνθουσίασαν. Ἐκεῖνο τό : «σὰν κίτρινο λαχτάρισμα, σὰν πρίσινη ἀστραπή !» δὲν τὸ καταλαβαίνουμε καθόλου. *Κον Φωτ. Πατριν*. Ἀφοῦ στὸ λέει ἡ συνειδησή σου εἶναι ἀνάγκη νὰ στὸ ποῦμε καὶ μεῖς ; *Κον Παν. Καπ*. Δὲν εἶναι γιὰ δημοσίεψη. *Κον Γιωρ. Ἀκρογ*. Δὲν εἶναι γιὰ δημοσίεψη. Πρέπει νὰ γράψῃς πολὺ ἀκόμα καί, πρὸ πάντων, μὴ βιάζεσαι νὰ δημοσιέψῃς. *Κον Γ. Β. Θεσ)νίκην*. Σεὺχαριστοῦμε πολὺ γιὰ τὰ θερμά σου λόγια. Τὰ τραγούδια σου δὲν εἶναι ἀκόμα γιὰ δημοσίεψη, μὰ μιὰ μέρα κάτι θὰ κάνῃς. Μονάχα πρέπει νὰ προσέξῃς περσσότερο τὸ στίχο σου καθὼς καὶ τὴ γλῶσσα. *Κον Μαρ. Δρ*. Ἡ προσπάθειά σας εὐγενικὴ καὶ ἀρκετὰ πετυχιμένη· αὐτὸ τὸ διήγημά σας δὲν εἶναι ἀκόμα γιὰ δημοσίεψη, μὰ πολὺ γρήγορα θὰ γράψετε καλά. Προσέχετε ὁ διάλογός σας νὰ εἶναι ἀβίαστος κι' ὅσο τὸ δυνατὸ νὰ μὴν ἐπιρεάζεστε ἀπ' ὅ,τι διαβάζετε. *Δίδα Κ. Πετ*. Σᾶς εὐχαριστοῦμε πολὺ γιὰ τὰ καλά σας λόγια· σᾶς γράψαμε ἰδιαιτέρως. *Κον Ἀγγ. Φαίδ*. Τὸ τραγοῦδι σας καλό, ὅπως κι' ὅλα σας τἄλλα. Πολλὲς φορὲς σᾶς τὸ εἴπαμε νὰ ἐξακολουθᾶτε γράφοντας. *Κον Νικ. Καλλιρ. Βόλον*—*Κον* **Scar. Dim. Lyon.** Σᾶς γράψαμε καὶ τὸ γράμμα μας ἐπεστράφηκε· γράψτε μας τὴ διεύθυνσή σας σωστή.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,,

ΠΕΙΡΑΙΑΣ : *Ἠλιάδης καὶ Σῶμος* (Λεωφ. Σωκράτους)
» : *Χ. Παπαδάκης* (Ὁδὸς Κολοκοτρώνη)
ΛΑΡΙΣΣΑ : *Ἀδελφοὶ Παπαπωνσταντίνου*
ΧΙΟΣ : *Π. Ἰατρίδης* (Ὁδὸς Μητροπόλεως)
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ : *Τριανταφύλλου*
» : *Καστρινάκης καὶ Γεωργαντᾶς*
ΚΑΙΡΟ : *Σταυρινὸς καὶ Σια* (23, Rue Kasr—El—Nil)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ : *Χρυσάνθης καὶ Σαούλης* (Boulevard Ramleh)
ΣΜΥΡΝΗ : *Ἀπ. Ν. Μαγγανάρης*
ΚΑΒΑΛΑ : *Νικόλ. Β. Πάτρας*

ΑΔΕΛΦΟΙ Ν. ΤΡΙΑΝΤΗ

ΕΞΠΡΕΣ

ΑΘΗΝΑ—ΠΑΤΡΑ—ΠΕΙΡΑΙΑΣ—ΛΟΝΔΙΝΟ

Μεταφορὲς γιὰ ὅλον τὸν Κόσμο—Ἐκτελωνισμοὶ—Τράνζιτο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΕΩΡ. Π. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ

Τυπωθήκανε καὶ πουλιοῦνται σ' ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα:

Γρηγορ. Ξενοπούλου

Η ΛΕΞΗ «ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ» Δρ. 2.—

Ἰωάν. Μ. Παναγιωτοπούλου

ΤΟ ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ
Δραχ. 2.50

Θὰ τυπωθοῦν ἀργότερα:

Τέλλου Ἄγρα

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ JEAN MORÉAS

Ludovic Halevy

ΔΙΑΛΕΧΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
(Ξαναγεννημένοι, ἡ «Πηνελόπη», στὴν Ὄπερα)
κι ἄλλα.

Η «*ΜΟΥΣΑ*» ΣΤΙΣ ΕΠΑΡΧΙΕΣ ΛΕΠΤΑ 80

Ἀθηναϊκὸν Τυπογραφεῖον, Κολοκοτρώνη 37